

505

60.186.623

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**
№9 ВЕРАСЕНЬ 1960

ба 2455

Нядаўна Барысаўская фабрыка піяніна адзначыла свой 25-гадовы юбілей. За чвэрць стагоддзя выпушчана нямала музычных інструментаў з маркай «Беларусь». Прадпрыемства расце, расшыраецца, павялічвае выпуск піяніна. На здымку: лепшыя вытворчыя работніцы прадпрыемства члены брыгады камуністычнай працы Інна Курто (злева) і Яўгенія Лосева.

А побач на здымку брыгадзір расфасоўшчыц першай на Мінскай бісквітнай фабрыцы брыгады камуністычнай працы Г. Арлоўская.

Фота К. Якубовіча.

На здымку справа Кацярына Яўсееўна Дудаль — работніца Мінскага камбіната будматэрыялаў. Яе імя вядома ўсяму калектыву прадпрыемства: яна член заводскага камітэта прафсаюза, а таксама дэпутат Мінскага гарадскога Савета. Нядаўна К. Я. Дудаль прынялі ў рады Камуністычнай партыі Саветаў Саюза.

Фота М. Барсукова.

Змена майстра Зінаіды Барынавай на Мінскім камвольным камбінате змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы.

У гэтай змене круцільнага цэха добрых поспехаў у працы дасягнулі круцільнішчыцы Вера Вашчанка і Валянціна Ансілеўская. Ім прысвоена ганаровае званне ўдарнікаў камуністычнай працы.

Фота У. Кітаса.

Свінарка саўгаса «Перамога» Слонімскага раёна Любоў Іванаўна Мылаш узяла абавязацельства ў другім годзе сямігодкі адкорміць 1000 галоў свіней. Сваё абавязацельства яна выканае. Ёю ўжо адкормлена і здадзена дзяржаве больш 400 галоў свіней. На адкорме ў яе групе знаходзіцца яшчэ 380 свіней, якія будуць здадзены ў хуткім часе.

Фота А. Лукашова.

Даярка эксперыментальнай базы «Зарэчча» Мінскай вобласці Ніна Карповіч адна з лепшых у рэспубліцы. За першае паўгоддзе 1960 года яна надала па 2958 кг малака на кожную фуражную карову.

Фота Ю. Браўна.

На Баранавіцкай швейнай фабрыцы ўсе ведаюць швачку Валянціну Шавель. За выдатныя вытворчыя паказчыкі яна ўзнагароджана значком «Выдатнік сацыялістычнага спаборніцтва». Валянціна Шавель — сакратар камсамольскай арганізацыі свайго цэха.

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ГОД ВЫДАНИЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ШОСТЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 9

ВЕРАСЕНЬ 1960

У ШКОЛЫ І СЯМ'І АДНА МЭТА

АДЗВІНЕЛА лета, і школы рэспублікі гасцінна расчынілі свае дзверы. Пачаўся новы навучальны год — другі год работы школы па-новаму. Перад яго пачаткам адбылася вялікая падзея — рэспубліканскі з'езд настаўнікаў. На ім сабраліся самыя заслужаныя, самыя лепшыя прадстаўнікі многатысячнай арміі настаўнікаў Беларусі.

Настаўнік... Наўрад ці знойдзеца пасля маці і бацькі чалавек, які бліжэй нашым дзецям. Настаўнік, як і маці, як і бацька, аддае дзецям не толькі веды, але і сэрца сваё. Вось чаму да глыбокай старасці мы памятаем і любім яго. У дні работы з'езду шмат цёплых слоў было сказана ў адрас настаўніцтва. У гэтых словах — выказванне ўсенароднай любові і ўдзячнасці сціплым працаўнікам на ніве асветы, якія, не шкадуючы сіл, горача і натхнёна раскрываюць перад нашымі дзецьмі таямніцы ведаў, вучаць іх упарта працаваць і любіць нашу вялікую Радзіму.

У Савецкай краіне, як нідзе ў свеце, работнікі асветы акружаны вялікімі клопатамі і ўвагай. У гэтым ярка праяўляецца ажыццяўленне ўказанняў вялікага Леніна аб тым, што народны настаўнік павінен у нас быць пастаўлен на такую вышыню, на якой ён ніколі не стаяў, не стаіць і не можа стаяць у буржуазным грамадстве.

Мільён трыста восем тысяч вучняў было ў школах рэспублікі ў мінулым навучальным годзе. Зараз іх будзе яшчэ больш. У нас толькі агульнаадукацыйных 12 771 школа. Па колькасці вучняў на 10 тысяч насельніцтва Беларусь пакінула далёка ззаду такія капіталістычныя краіны, як Англія, Францыя і Італія. Гэта тая самая Беларусь, дзе да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі пісьменны чалавек быў дзівам. Падумаіце, таварышы, якое гэта надзвычайнае дасягненне.

У сваім прывітанні з'езду ЦК КПБ і Савет Міністраў Беларускай ССР ад імя працоўных рэспублікі выказалі ўсім настаўнікам Савецкай Беларусі глыбокую падзяку за іх высакародную патрыятычную працу. Падзяка гэта сапраўды ўсенародная. Яна ідзе ад усяго сэрца.

Вялікія і сур'ёзныя задачы намеціў з'езд па перабудове работы школы па-новаму. У паспяховым ажыццяўленні гэтых задач важнейшая роля належыць бацькам.

«Сямейнае выхаванне трэба разглядаць, як адзін з вельмі важных участкаў работы партыі. Трэба выходзіць ва ўсіх працоўных пачуццё адказнасці за выхаванне дзяцей», — сказаў М. С. Хрушчоў на Усерасійскім з'ездзе настаўнікаў.

У школы і сям'і адна мэта — выхаваць новага чалавека, вартага вялікага камуністычнага часу, чалавека, для якога праца — першая жыццёвая неабходнасць, для якога інтарэсы Радзімы вышэй за ўсё.

Трэба, каб ужо цяпер, з самага пачатку навучальнага года, у кожнай школе была наладжана цесная сувязь з бацькамі. Неабходна, каб нашы маці і бацькі

навучылі сваіх дзяцей шанаваць і глыбока паважаць настаўніка, бачыць у ім лепшага свайго сябра і дарадчыка. Само сабой зразумела, што тут бацькі самі павінны паказаць прыклад сваім дзецям. Няма чаго граху таіць, ёсць у нас яшчэ такія маці і бацькі, якія ўсе промахі сямейнага выхавання гатовы зваліць на школу, на настаўнікаў. Трэба, вельмі трэба, каб дзверы школы былі шырока адчынены і для бацькоў, каб яны ўваходзілі туды, як у родны дом.

А колькі карыснага могуць прынесці бацькі актыўным удзелам у рабоце бацькоўскага камітэта, у прывіцці дзецям працоўных навываў. Возьмем хоць бы пытанні дамаводства. Напэўна ў кожнай школе вучацца дзеці, маці якіх вельмі добрыя краўчыхі, вышывальшчыцы, кулінаркі. Шмат добрага могуць яны зрабіць для школы, перадаючы дзецям свой каштоўны вопыт.

Сярод многатысячнай арміі настаўнікаў рэспублікі шмат жанчын. Да вас, дарагія, сёння наша слова. Многія з настаўніц — усе ўдзельніцы з'езду — удастоены высокіх урадавых узнагарод. Горача віншуем вас з гэтай вялікай радасцю.

Самае гарачае, самае шчырае віншаванне мы шлём Еўдакіі Паўлаўне Панкавец — настаўніцы 49-й школы гор. Мінска, якая сорак год аддала выхаванню маладога пакалення, Аляксандры Сафронаўне Елісеевца — настаўніцы Пінкавіцкай сярэдняй школы Пінскага раёна, Веры Паўлаўне Зайцавай — дырэктару сярэдняй школы гор. Брэста, Ефрасінні Міхайлаўне Генкінай — настаўніцы Шарынскай школы Езярышчанскага раёна, Марыі Андрэеўне Грэкавай — настаўніцы Язненскай сярэдняй школы Пліскага раёна, Валянціне Рыгораўне Журавай — загадчыцы навучальнай часткі Падсвільскай школы Пліскага раёна, Настассі Міхайлаўне Каліншынай — настаўніцы сярэдняй школы гор. Полацка, Аляксандры Кірылаўне Кулініч — настаўніцы Брагінскай сярэдняй школы, Яфім'і Піліпаўне Лосевай — настаўніцы Капцэвіцкай школы, Веры Рыгораўне Івановай — дырэктару Мар'інагорскай сярэдняй школы, Марыі Паўлаўне Багамазавай — настаўніцы Мірскай сярэдняй школы Карэліцкага раёна, Марыі Кандратаўне Фешчанка — настаўніцы Беліцкай школы Лідскага раёна, Марыі Паўлаўне Дылянок — загадчыцы навучальнай часткі Горацкай сярэдняй школы № 2, Марыі Васільеўне Стрыжэвіч — настаўніцы Круглянскай школы-інтэрната — усе яны ўдастоены самай высокай урадавай узнагароды — ордэна Леніна.

Якая ж просьба ў нас да вас, таварышы настаўніцы? Наш часопіс заклікан дапамагаць сям'і ў выхаванні дзяцей. Тут вельмі і неабходна ваша дапамога, ваша парада. Пішыце нам, калі ласка. Пішыце пра вашу дружбу з бацькамі, пра лепшых актывістаў школы, пішыце па пытаннях выхавання, пішыце пра ўсё, што хвалюе вас. Няхай лепшы ваш вопыт стане здабыткам усёй рэспублікі, няхай з дня на дзень мацее сувязь бацькоў і школы.

На ніве асёліва

— ШТО, хлопцы, на рыбу? — спынілі мы жвавую чародку дзяцей, якія беглі да вады па сакавітым зялёным лузе.

— Ды не-е, — адказаў за ўсіх хлопчык з валасамі колеру асенняга клёну і тварам, усеяным такой колькасцю вяснушак, быццам нехта ў парыве гарэзлівасці апырскаў яго вадкай рыжаватай фарбай. — На рыбу мы больш з Аленай Уладзіміраўнай ходзім. А цяпер агарод школьны паліваць ідзем.

— Ну і арлы! А мы думалі, што вам пад сілу толькі гатовы гарох лущыць...

— Мы самі гародніну вырошчваць умеем, — пахваліўся малыш у вельветавай куртцы і армейскай, мусіць бацькавай, шапцы.

— Не верыце, дык у Алены Уладзіміраўны спытайце, — аўтарытэтная прапановаў нам той, што ростам быў вышэй за ўсіх.

— Вось мы яе якраз і шукаем. Можна, пакажаце, у якім доме ваша настаўніца жыве?

Хлапчукі ахвотна павялі нас па Пагосту, дыпламатычна выпытваючы, хто мы, ды адкуль. Паказаўшы на невялікі домік, які стаяў на скрыжаванні трох дарог, яны пусціліся навывперадкі да рэчкі, уздымаючы босымі нагамі дарожны пыл.

Мы ўвайшлі ва ўтульны кветнік, які прымыкаў да звычайнага ганку. Насустрэч выйшла цёмнавалосая жанчына са строгімі ўважлівымі вачыма, з простым, прыемным тварам. Сур'ёзны погляд, абдуманых рух — усё выдавала ў ёй настаўніцу. Існуюць жа такія пэўныя прыкметы, па якіх з велізарнай масы людзей вылучыш нястомную працаўніцу на ніве асветы. Тут, мусіць, дзейнічае сіла своеасаблівага настаўніцкага «магнетызму».

— Алена Уладзіміраўна, усе ў адзін голас кажуць, што школа — ваш родны дом, што дзеці вельмі любяць вас. Мы і вырашылі бліжэй пазнаёміцца з вамі.

Поўная ўнутранага хвалявання, яна адказала: «Рада новым знаёмым» і па старадаўняму звычаю беларускай гасціннасці запрасіла нас да сябе ў дом, пачаставала вішнямі з саду, кожнае дрэва якога вырашчана і выпеставана яе працавітымі рукамі.

— Любоў у нас з дзецьмі ўзаемная, — з добрай усмешкай зазначыла настаўніца. — Шчыра

кажучы, я асабліва люблю дзяцей рухавых, энергічных, а не ціхонь з абыякавым позіркам. Якіх толькі ключоў да іх не падбіраеш...

Алена Уладзіміраўна па звычцы нахмурыла бровы, і вочы яе сталі строгія, патрабавальныя.

— Калі я першы год настаўнічала ва Уваравіцкай школе, раптам узбунтаваўся мой чацвёрты клас. Поўны набор вучнёўскіх бячынстваў паўстаў перад маімі, тады яшчэ не вельмі назіральнымі вачыма: тут і харавое мычанне на ўроках, і бессаромныя падказванні, і бегатня па партах на перапынку, і тая непаспешлівасць, з якой плёўся да дошкі выкліканы вучань, і здэклівая абыякавасць да хатніх заданняў. Многа тады я думала на адзіноце бяссоннымі ночамі, раілася са старымі педагогамі: як быць, як узяць у рукі клас? «Можна, я сама што-небудзь прапусціла, пакінула без увагі? — думала я. — А можна, і нават горш, была несправядлівая?» Шукаючы прычыну, пачала наведваць урокі практыкаванага педагога Клаўдзіі Сцяпанавы Качуроўскай, якая вяла паралельны клас, усё часцей звярталася за дапамогай да Кацярыны Архіпаўны Яфімчык. Шмат розных «сакрэтаў» раскрылі мне тады старыя педагогі. Расказалі і пра самы галоўны з іх — трэба як мага бліжэй быць да дзяцей, ствараць для іх такія ўмовы, у якіх яны былі б больш шчырыя з настаўнікам. Нават сумненне ў той час з'явілася: ці правільны шлях я выбрала сабе ў жыцці, ці маю я права прысвяціць сябе выхаванню дзяцей...

Доўга мучылі сумненні. І вось аднойчы ў нядзелю вырашыла пайсці з самымі заўзятымі свавольнікамі на рэчку. Раніца выдалася надзіва празрыстая, ціхая, цёплая. Спакойная гладзь вады адлівала ружаватым серабром і навявала такі спакой, што хацелася гаварыць не ўголас, а шэптам і толькі самае патаемнае. Вучні мае разбегліся па кустах, некаторыя з іх закінулі ў ваду вудачкі і цярпіла чакалі, калі возьмецца рыбіна, іншыя з асалодай плёскаліся ў вадзе. Я не вытрымала і таксама акунулася раз-другі і паплыла з дзецьмі навывперадкі. «Ого, як вы плаваць умеете», — дзівіліся мае гарэзнікі. Праз некалькі дзён я пайшла з дзецьмі ў лес. Бачу, справа ідзе на лад. І працаваць мне стала лягчэй...

Рыпнулі весніцы, і маленькі зялёны дворык зазвінеў галасамі

вучняў Алены Уладзіміраўны. Жана Найдзен, бялая дзяўчынка, сарамліва спытала: «А вы пойдзеце заўтра з намі паглядзець, як мы ўлетку плаваць навучыліся?» «Абавязкова, дзеткі, заўтра раніцай усе пойдзем на рэчку і там паглядзім, хто з вас лепей за ўсіх плавае. Толькі снеданне ўзяць з сабою не забудзьце і патэльню: яешню будзем пячы на вогнішчы».

Задаволеная дзетвара разбеглася, а мы яшчэ доўга гутарылі з іх настаўніцай. І чым больш мы слухалі, чым уважлівей прыглядаліся да яе, тым больш разумелі: пакарыла яна тут, у Пагосце, усіх, ад малога да вялікага, сваёй бескарыслівай любоўю да дзяцей. Ім, малышам, вучням пачатковых класаў, яна аддае свой летні адпачынак і нядзельныя дні, дзеля іх рыхтуецца, нібы да строгай справы, здачы, да кожнага ўрока, дзеля іх нястомна шукае новыя, больш дзейсныя педагогічныя прыёмы.

— Выпадак з чацвёртым класам навучыў мяне многаму, — задуменна і непаспешліва расказвае Алена Уладзіміраўна. — З таго часу для мяне стала правілам наладжваць калектыўныя паходы з дзецьмі ў лес, на раку, на будоўлі. У паходах, у экскурсіях дзеці робяць больш дружныя і шчырыя, у іх выхоўваюцца пачуцці калектывізму. Нядаўна мы ездзілі з малышамі на экскурсію ў Салігорск паглядзець, як казачна хутка расце і прыгажэе малады беларускі горад.

Замілавана і пяшчотна любяць вясковыя дзеці родную прыроду. Калі мы вучылі ў класе верш «Белыя ліхтарыкі, ландышы-кветкі», то дзеці наперабой прасілі пайсці з імі ў лес па ландышы. Колькі радасці было тады! Цудоўныя якасці дзіцячай душы праяўляюцца ў такіх паходах: клапатлівасць («Ты стаішся? Можна, цябе паднесці?») «Ты парэзаў нагу? Давай я табе перавязку зраблю...»), дапытлівасць, цікаўнасць да навакольнага свету. Новыя ўражанні ўзбагачаюць дзіцячае мышленне. І, вядома, лексикон пашыраецца. Пад свежым уражаннем малышы заўсёды просяць пачытаць ім цікавыя кнігі пра ўбачанае. Шкада, вельмі шкада, што нашы дзіцячыя пісьменнікі мала пішуць захапляючых кніг на беларускай мове для малодшых школьнікаў.

З добрым душэўным хваляваннем расказала настаўніца пра сваіх вучняў — Валерыка Холада, Васю Каранкевіча, Сашу Дубоўскага і пра многіх іншых хлопчыкаў і дзяўчынак. Яны старанна працавалі ўсё лета на прышкольным участку, дзе ў іх быў заведзен узорны парадак і строгае размеркаванне абавязкаў. Улік работы ўсіх

Будзь жа ўдзячнаю ёй!

Ніл ГІЛЕВІЧ

На адной з баравых беларускіх дарог,
Што каціла гарматы на Захад,
Мы спаткалі дзяўчынку гадоў чатырох
З малюпасенькім кошыкам ягад.

На заплаканы тварык — балюча глядзець.
У вачах — недзіцячае гора.
Гаварыла нясмела, ціхенька, ледзь-ледзь:
— Мамку немцы застрэлілі ўчора...

Больш нічога пра маці сказаць не магла.
— Кім жа, дзетка, была твая мама!
— Мая мамка харошай-харошай была,
Самай лепшай была, самай-самай!..

Птушанятка, што скінута бурай з гнязда, —
На руках у байца сіраціна.
— Ты не плач, больш цябе не спаткае бяда —
Маці будзе табе ўся Радзіма...

Доўга, ласкава гутарыў з ёй камандзір —
Мы хацелі ўсё вызнаць дарэшты.

З тых адказаў малой я запомніў адзін:
— Мая мамка была самай лепшай!..

Шмат гадоў прамінула з той даўняй пары.
Май. Вясна на зямлі і на сэрцы.
Маладая настаўніца ў школьным двары
Садзіць з вучнямі стройныя дрэўцы.

Я — дырэктараў госьць. Я ля брамкі стаю.
Прыглядаюся пільна і строга.
Штосьці ўсё ж захавалася, штось пазнаю
Ад таго птушаняці малага.

Я гляджу, і здаецца, расплачуся я:
Вось якой прыгажуняй ты стала!
Пэўна ж, самая лепшая маці твая,
Што такою цябе ўзгадвала!

Што цябе ўратавала на смерці краю
У часіну ліхое нягоды.
Дык шануй жа яе, гэту Маці сваю,
Будзь жа ўдзячнаю ёй назаўсёды!..

вучняў, што жывуць у вёсцы, мястэчку і на тэрыторыі саўгаса «Свабода», строгі запіс усходжасці пасянага, кантроль за паліваннем участка — усё гэта было даручана дзетвары. І вось у пагосцкіх дзяцей вырасла свая гародніна для школьнай сталовай, расцвілі пышныя кветкі, якімі яны задумалі ўпрыгожыць класы к пачатку навучальнага года. А галоўнае — рукі дзяцей сталі ўмельныя і працавітыя.

Праўду людзі кажуць, што школа для Алены Уладзіміраўны Пятровіч — дом родны. Ад раніцы да позняга вечара можна сустрэць яе ў прасторным, двухпавярховым будынку сельскай школы. Яна заўсёды занята сваімі школьнымі і грамадскімі справамі. «Калі ў вонках яе дома электрычнасць не гарыць, — сказаў нам дырэктар Пагосцкай сярэдняй школы Сцяпан Сямёнавіч Найдзен, — то шукайце яе ў школе. Яна ў нас не толькі выдатная настаўніца, але і яшчэ актыўны грамадскі работнік: член райкома прафсаюза. Алена Уладзіміраўна пільна сочыць за санітарным станам школы. За ўзорную чысціню мы атрымалі ганаровую грамату Старобінскага райвыканкома. А якую нястомную энергію праявіла яна ў падрыхтоўцы да эстафеты на тэму: «Наш вопыт па ўмацаванню сувязі школы з жыццём». Якіх толькі работ не падрыхтавалі да эстафеты яе малышы: і вышыўкі, і разьбу па дрэву, і букеты кветак, і малюнкі... Нездарма нашу ўсімі паважаную Алену Уладзіміраўну выбралі дэлегатам на з'езд настаўнікаў Беларусі».

Любяць сваю скромную настаўніцу дзеці, якіх яна рыхтуе да вялікага жыцця будаўнікоў камунізму, якім аддае свае веды. Любяць і не забываюць яе былыя вучні і іх бацькі.

У тыя радасныя дні, калі Алене Уладзіміраўне прысвоілі высокае званне заслужанай настаўніцы школы БССР, паштальён прынёс ёй нямала цёплых пісьмаў. «...Вы гэтае званне заслужылі, — піша ёй інжынер Максім Мінавіч Семянцоў, сын якога, яе былы вучань, цяпер студэнт 4-га курса політэхнічнага інстытута. — Няхай Вамі ганарацца Вашы вучні, іх бацькі і Вашы калегі — настаўнікі». «Высакародная праца ацэнена па заслугах, — пішуць настаўнікі Уваравіцкай школы Кацярына Архіпаўна і Уладзімір Самуйлавіч Яфімчыкі, чыя сяброўская падтрымка дапамагла ўзняцца Алене Уладзіміраўне, тады яшчэ зусім маладой настаўніцы, на першую ступеньку педагагічнага майстэрства. — Усе нашы надзеі спраўдзіліся...»

Як каштоўную памяць аб высакароднай шматгадовай працы Алена Уладзіміраўна Пятровіч захоўвае ў сямейным альбоме кніжачку вішнёвага колеру — сведчанне аб высокай урадавай узнагародзе. У гэтым альбоме ў яе столькі дарагіх сэрцу, незабыўных фатаграфій. Вось яна яшчэ зусім маладая, студэнтка Слуцкага педтэхнікума. Вось яна ўжо настаўніца. А вось яе муж, дырэктар школы, з якім усяго адзін год давялося ёй разам пажыць: ён пайшоў на вайну, і пацягнуліся гады чакання. Але не

дачкалася: муж загінуў, скалясіўшы нямала франтавых дарог. Вайна выпрабавала яе характар нечалавечай мерай. Але асабістае гора не засланіла сонца, не зрабіла чэрствым жаночае сэрца. З маленькім сынам Ігарам, цяпер ужо студэнтам інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі, Алена Уладзіміраўна пайшла насустрач жыццю. Жыццё, у якім яна сама так многа вучылася, — зрабіла яе сапраўднай настаўніцай.

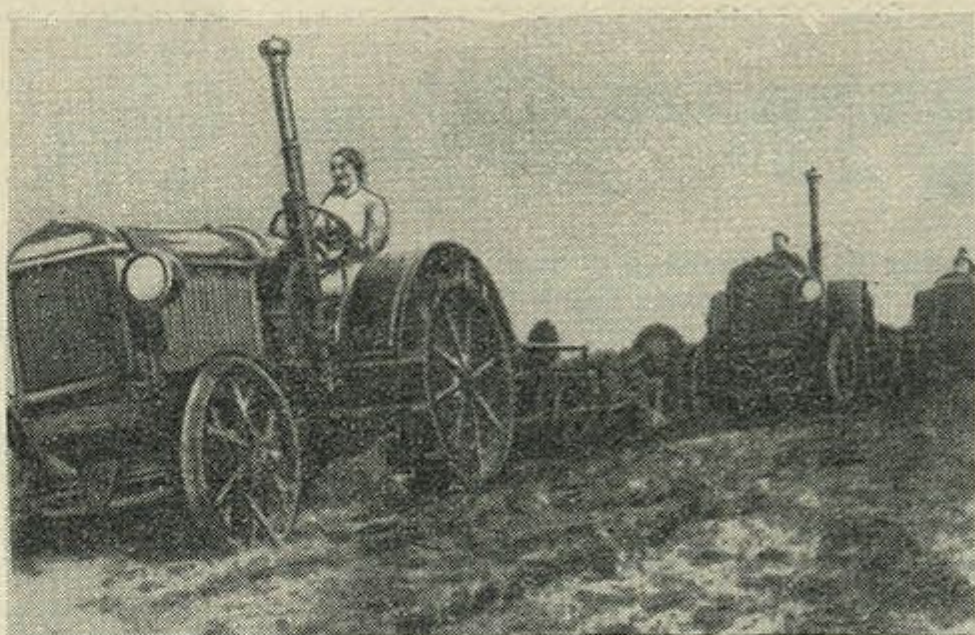
Алена НІКІЦІНА

Старобінскі раён.

Дырэктар сярэдняй школы № 12 г. Брэста Вера Паўлаўна Зайцава, узнагароджаная ордэнам Леніна.

Фота А. Перахода.

Першая маладзёжная трактарная брыгада Беларусі. 1929 г.

Маладыя партызанкі ў вызваленым Мінску. 1944 г.

У ГЭТЫМ годзе камсамольцы і моладзь нашай рэспублікі будуць адзначаць сваё вялікае свята. 24 верасня спаўняецца 40 год з дня ўтварэння Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі Беларусі. У гэты дзень у горадзе Мінску адбыўся I Усебеларускі з'езд камсамола. З таго часу ў суровай барацьбе з ворагамі народа рос, загартоўваўся і мацнеў камсамол Беларусі. Радзіма заўсёды даварала камсамольцам самыя цяжкія і адказныя ўчасткі барацьбы і будаўніцтва. Шмат слаўных спраў, бесмяротных подзвігаў упісаў камсамол у свой гераічны летапіс.

У гады грамадзянскай вайны камсамол Беларусі з гонарам выканаў свой абавязак перад Радзімай і даў Чырвонай Арміі сотні стойкіх і мужных байцоў. Пасля заканчэння вайны ўсе сілы камсамольцаў былі накіраваны на аднаўленне народнай гаспадаркі. Буйнейшыя будоўлі рэспублікі ўзводзіліся пры актыўным удзеле камсамольцаў і моладзі Беларусі.

Удзел у Вялікай Айчыннай вайне з'яўляецца самай гераічнай старонкай у гісторыі беларускага камсамола. У першыя ж дні вайны больш палавіны ўсіх камсамольцаў пайшлі ў рады Савецкай Арміі, атрады народнага апалчэння.

Камсамол Беларусі ганарыцца тым, што ў баях з нямец-

Т. ДЗМІТРЫЕВА, сакратар ЦК ЛКСМБ

кімі захопнікамі яго выхаванцы праявілі высокі гераізм. Назаўсёды ўвойдуць у гісторыю баявыя справы камсамольцаў-падпольшчыкаў Мінска, Гомеля, Жлобіна, Оршы, Скідзеля, Обалі і іншых гарадоў і вёсак Беларусі. Юныя патрыёты, рызыкауючы жыццём, узрывалі паравозы, падпальвалі склады ворага, знішчалі акупантаў,

распаўсюджвалі лістоўкі сярод насельніцтва. Камуністычная партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі баявыя подзвігі камсамольцаў і маладых патрыётаў нашай рэспублікі, узнагародзіўшы Ленінскі Камуністычны Саюз Моладзі Беларусі ордэнам Чырвонага Сцяга. Звыш 30 тысяч камсамольцаў і маладых беларускіх партызан за гераізм, пралілены ў баях з фашысцкімі захопнікамі, былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі, а 24 з іх было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. Назаўсёды застануцца ў памяці нашага народа імёны герояў-камсамольцаў Міхаіла Сільніцкага, Аляксандра Ісачанкі, Надзеі Траян, Рымы Шаршнёвай і іншых маладых герояў.

Пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны тысячы маладых патрыётаў аднаўлялі разбураныя гарады і вёскі. Гэта работа праходзіла ў вельмі цяжкіх умовах. Не лічачыся з часам, у спякоту і сцюжу камсамольцы працавалі на будаўніцтве. Так былі ўзведзены цэхі трактарнага і аўтамабільнага заводаў — гэтых двух гігантаў індустрыі.

У апошнія гады камсамол прыняў актыўнейшы ўдзел у збудаванні новых заводаў,

электрастанцый, у асваенні цалінных і абложных зямель. Амаль 18 тысяч камсамольцаў Беларусі выехалі на новабудоўлі Далёкага Усходу і Крайняй Поўначы, у Данбас і Караганду.

Камсамол Беларусі ўзяў шэфства над буйнейшымі новабудоўлямі рэспублікі — Полацкім нафтаперапрацоўчым заводам, Салігорскім калійным камбінатам, Бярозаўскай ДРЭС, газаводам Дашава—Мінск, Крычаўскім цэментным заводам і радамі іншых будоўляў. Рукамі моладзі пабудавана і адна з буйнейшых электрастанцый БССР—Васілевіцкая.

Усюды, дзе патрэбны былі смелыя, рашучыя людзі, якія не баяліся цяжкасцей, там з'яўляліся юнакі і дзяўчаты з камсамольскімі значкамі.

Нязмерныя працоўныя подзвігі і сельскіх камсамольцаў. Больш 40 тысяч юнакоў і дзяўчат прыйшлі за апошнія гады на жывёлагадоўчыя фермы калгасаў і саўгасаў. Многія з іх скончылі сярэднія школы і цяпер працуюць даяркамі, свінаркамі, пастухамі. На прыкладу камсамольцаў калгаса «Авангард» Магілёўскага раёна многія камсамольскія арганізацыі пайшлі працаваць на жывёлагадоўчыя фермы.

Шмат папрацавалі камса-

Герой Савецкага Саюза Фруза Зянькова, якая ўзначальвала ў час Вялікай Айчыннай вайны падпольную камсамольскую арганізацыю на Віцебшчыне «Юныя мсціўцы».

Б Д Я В Ы

Д Т Р А Д

мольцы Беларусі над вырошчваннем кукурузы. Гэту новую для Беларусі культуру моладзь узяла ў свае рукі. Каля 12 тысяч камсамольска-маладзёжных звенняў у 1959 г. вялі барацьбу за высокія ўраджаі кукурузы. Упартая і настойлівая праца прынесла добрыя вынікі.

Пасля XXI з'езду КПСС па ўсёй краіне разгарнуўся рух за званне брыгад і ўдарнікаў камуністычнай працы. Савецкія юнакі і дзяўчаты, моладзь Беларусі бачаць у камунізме сваю заветную мэту і дзеля яе не шкадуюць сіл, ведаў і энергіі.

У нашай рэспубліцы за высокае званне брыгад камуністычнай працы змагаюцца 7 300 маладзёжных калектываў, 727 з іх прысвоена ўжо гэтае ганаровае званне. 20 тысяч маладых вытворчых работнікаў змагаюцца за званне ўдарнікаў камуністычнай пра-

цы. Удзельнікі спаборніцтва за камуністычную працу ставяць вышэй за ўсё інтарэсы агульнай справы, дапамагаюць адзін другому, ідуць на адстаючыя ўчасткі, каб узяць іх да ўзроўню перадавых.

Наша моладзь не толькі добра працуе, яна добра вучыцца і адпачывае. Дзесяткі тысяч маладых рабочых і калгаснікаў спалучаюць сваю працу з вучобай і грамадскай работай. Вялікі ўклад камсамола і ў развіццё культуры нашага народа. Колькі пабудавана калгасных клубаў, абсталявана чырвоных куткоў, арганізавана новых калектываў мастацкай самадзейнасці! І ўсё гэта пры самым актыўным удзеле моладзі.

Сваімі сіламі моладзь стварыла тысячы спартыўных пляцовак; заклала сотні гектараў новых паркаў і садоў. Шмат слаўных спраў здзейсніў камсамол Беларусі. І ўсімі сваімі поспехамі ён абавязан свайму стваральніку і мудраму настаўніку — Камуністычнай партыі. Дзякуючы нястомным клопатам партыі камсамол вырас, узмужнеў і стаў вялікай грамадскай сілай. З трохтысячнага атрада, якім ён быў у 1920 годзе, камсамол Беларусі вырас у шасцісоттысячную армію маладых будаўнікоў камунізма. І няма большага гонару для нашай моладзі, чым належаць да слаўнай камуністычнай сямі, да баявога атрада ленінцаў.

На адной з падшэфных камсамолу ўдарных будоўляў — на будаўніцтве Бярозаўскай ДРЭС — з першых дзён працуе Люба Сеч, імя якой з'яўляецца ўзорам і для маладых, і для пажылых рабочых, што імкнуцца датэрмінова ўвесці ў строй новую магутную электрастанцыю.

Сорак год.
Час жыццёвай сталасці.
Але ты —

маладым равеснік —
без прывалу
гатовы
ўдаль ісці
з баявой шматгалосай песняй.

Толькі сёння
не куляў абоймы
у паходным ты носіш ранцы, —
кельмы
і малаткі адбойныя
бярэць твае выхаванцы.

Юнакі і дзяўчаты,
вартыя
папярэднікаў гучнай славы.

Калі скажа ім слова Партыя —
ператворыцца слова ў справы.

Неспакойныя,
смелыя,
дужыя,
з непахіснаю воляй сталёвай...
Камсамол! —
гэта Верая Харужая.
Камсамол! —
гэта Рыма Шаршнёва.

Сцяг
барвовай зарой
струменіцца.
Адлюстроўваюць сонца вочы.
Незлічоная армія ленінцаў
толькі ўперад
заўсёды
крочыць.

Камсамольскі значок —
у кожнага.

Я гляджу
і ў душы
ганаруся:
выпраўляў
у шляхі трывожныя
і мяне
камсамол Беларусі.

Сорак год.
Маладзей не на многа я.
А ўжо іней кранае скроні.
У жыццё
камсамольскай дарогаю
сын мой

выходзіць
сёння.

Артур ВОЛЬСКИ

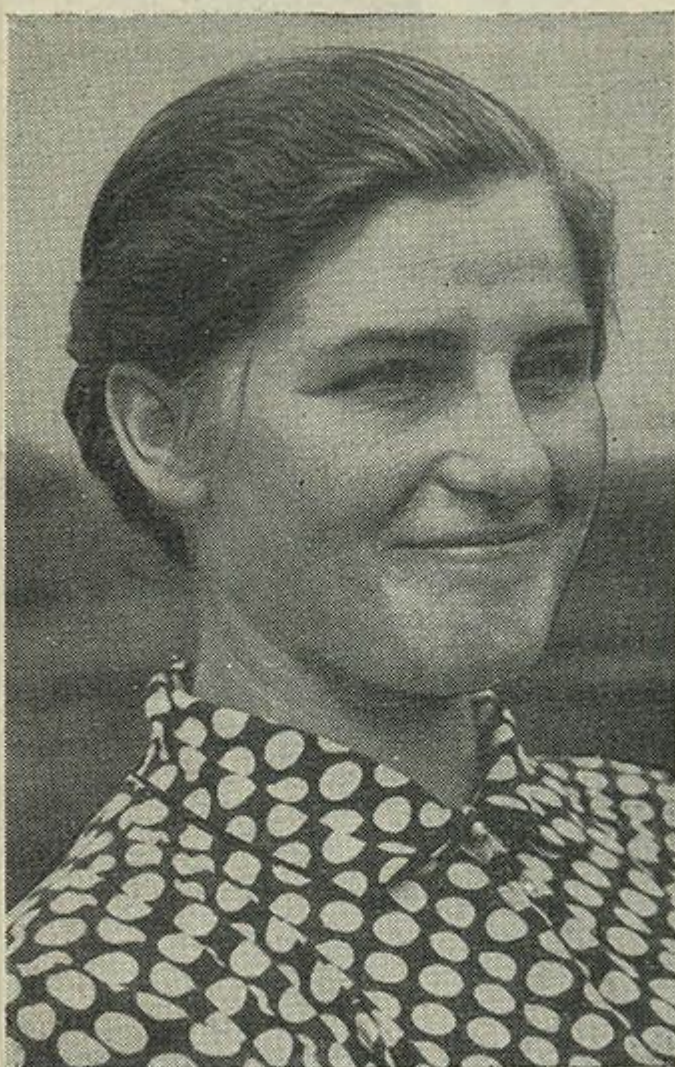

Марыя Петрукевіч — адна з лепшых дзярак нашай рэспублікі. У саўгасе «Нясыты» Магілёўскай вобласці, дзе яна працуе, дзяўчына зрабіла працоўны подзвіг, вярнуўшы ў дойны статак вялікую групу кароў, якія лічыліся прыгоднымі толькі для забою на мяса.

Фота А. Дзітлава.

КАМСАМОЛУ БЕЛАРУСІ

Л Е Н І Н Ц А Ў

Ольга ВАСЯНКОВА

АПОШНІ экзамен... У руках пасведчанне аб заканчэнні школы. Куды пайсці? Дзе знайсці сваё месца ў жыцці? Нялёгка гэта справа — сваю дарожку ў жыцці знайсці. А тым больш, калі шукальніку семнаццаць год. Вось і ў Ольгі Васянковай так было. Расла на Быхаўшчыне, у вёсцы Кузькавічы, хацела паступіць у тэхнікум. Але ў гэта лета захварэла маці. І Ольга без вагання пайшла працаваць у саўгас. Працавала ў полі, зграбала сена, пасвіла кароў. Свядомымі адносінамі да калектывнай працы сціпля дзяўчына заслужыла сярод рабочых пашану і павагу.

— Залатыя рукі ў гэтай дзяўчыны, — часта гаварыў

сакратар партыйнай арганізацыі саўгаса Пётр Нікіфаравіч Зарніцын. — За што ні возьмецца, усё робіць з душой.

У вольны час Ольга часта з'яўлялася на ферме. Адчыняла цяжкія дзверы, з баязлівасцю праходзіла каля быкоў.

Даяркі ўсміхаліся:

— Прыйшла мамчына дачка! Ну, ідзі, ідзі, дапамагай маці. І Ольга «дапамагала»: прытрымлівала даёнку, совала сена проста ў рот каровам. Каровы адварочваліся, а Марфа Ільінічна Васянкova цярпела і нават хваліла Ольгу: няхай прыглядаецца.

Аднойчы Марфа Ільінічна вярнулася дадому позна ўвечары. Цяжка пераступаючы гумавамі ботамі па падлозе, прайшла праз пакой, стомлена апусцілася на лаўку.

— Што ты, мама? — спалохана зірнула на яе Ольга. — Ці не захварэла часам...

— Не, дачушка, не захварэла я, — супакоіла яе Марфа Ільінічна. — Проста стамілася. Рукі ньюць, напэўна, на дождж.

Ольга дастала з печы вячэру, узялася накрываць на стол. На душы было трывожна. Апошні час усё больш стамляецца мама. Гады ўжо не тыя, і здароўе слабое.

— Ты, мама, раніцай не ідзі на ферму, — папрасіла Ольга.

— Чаму гэта? — здзівілася Марфа Ільінічна.

— Я падаю кароў.

Ольга пачала тлумачыць маці, што яна гатова замяніць яе, што маці пара ўжо на пенсію. Марфа Ільінічна сядзела моўчкі, не мяняючы позы, толькі крыху ссунула бровы і ўважліва слухала дачку. А яна гаварыла і гаварыла, пераскокваючы з пятага на дзесятае. Часам Ольга перапыняла расказ і задумвалася, накручваючы на палец пасму сваіх валасоў, — гэтак жа, як яна рабіла, калі, бывала, заседжвалася

МАЦІ МОЖА БЫЦЬ СПАКОЙНА...

над цяжкай задачай. Ольга чакала, што адкажа маці, але яна ўсё маўчала.

— Што ж ты маўчыш, мама? — трывожна спытала Ольга.

Маці прывычным жэстам правіла хустку і зірнула на дачку. Пра што яна думала? Пра тое, што Ольга так нечакана стала дарослай? Або ўспомніла сваю маладосць?

Не, Марфа Ільінічна ўспомніла пра тое, як яна паспела падаіць трох кароў, пакуль дачка спраўлялася з адной. Як цяжка будзе ёй спачатку.

— Ну, што ж ты маўчыш, мама? — перапытала Ольга.

— Што ж, падаі, — згадзілася маці.

...Раніцай, управіўшыся з работай, Ольга зайшла да загадчыка фермы.

— Іван Трафімавіч, камсамольцы паставілі, каб мне пастаянна працаваць даяркай.

— А каб табе падрасці крыху, такой паставы не было? — спытаў Баркоў.

— А я за работай хутчэй падрасту.

— Ты кажаш праўду, — уважліва выслухаўшы дзяўчыну, сказаў загадчык фермы. — Пара бабулям на адпачынак, пара. Яны сваё адпрацавалі. Вось вам, маладым, і трэба замяніць іх. Толькі ўлічы: маці твая ў мінулым годзе, хоць з кармамі цяжка было, надала па дзве з палавінай тысячы кілаграмаў ад каровы!

— І я не адстану. Абяцаю надаіць больш трох тысяч кілаграмаў, — адказала Васянкova.

Усю дарогу ад фермы да дому дзяўчына думала пра тое, што сказаў Баркоў. На самай справе, хто, апрача моладзі і камсамольцаў, зможа прыйсці на змену бацькам і маці, якія стварылі саўгас сваімі рукамі, узялі яго пасля ваеннай разрухі. Уззяць хоць бы яе маці. Ольгі яшчэ і на свеце не было, а яна працавала ўжо на ферме. Колькі памятае Ольга, маці добра даглядала кароў, лічылася лепшай даяркай, часта ездзіла на злёты жывёлаводства раёна, бывала і ў вобласці. А цяпер пастарэла. Рукі аслабелі. Таму і малака атрымлівае менш, нервуецца.

Ды хіба яна адна? На ферме шмат жанчын, якія прапрацавалі даяркамі па дзесяць — пятнаццаць год. Усе яны гэтак жа, як Ольгіна маці, пастарэлі. А ўперадзе ж столькі спраў! Жывёлаводы саўгаса ўзялі абавязацельства ў другім годзе

сямігодкі атрымаць на сто гектараў сельгасугоддзяў 350 цэнтнераў малака, у паўтара раза перавыканаць план продажу яго дзяржаве.

Маладая даярка добра ўсведамляла, што ад яе работы будзе залежаць выкананне ўзятых абавязацельстваў. Гэта ўзвышала дзяўчыну. І вось Васянкova прыняла, як гаворыцца, пад сваю апеку групу з чатырнаццаці кароў і пачала з вялікай ахвотай працаваць у дружнай сям'і жывёлаводаў саўгаса. Але з першых жа дзён цяжка давалася дзяўчыне. Кароў даілася мала, многія з іх былі ялавымі. Непрыемна было ёй, што надойвае мала малака, хоць віны даяркі ў гэтым і не было. Шмат разоў гутарыла камсамолка з заатэхнікам, брыгадзірам, з тэхнікам-асемянатарам, шукала прычыны такой вялікай ялавасці ў сваёй групе.

Пошукі ўвянчаліся поспехам. Асноўная прычына заключалася ў тым, што даглядчыкі жывёлы нядобрасумленна выконвалі свае абавязкі. Былі выпадкі, калі яны позна паведамлялі Васянковай аб паводзінах той ці іншай каровы, і штучнае асемянненне не давала належнага эфекту.

Не спадзеючыся на іх, Ольга ўсё сваё ўменне, увесь запал маладога камсамольскага сэрца ўкладала ў тое, каб вывучыць звычкі жывёл. Строга захоўвала ўстаноўлены на ферме распарадак дня. А самае галоўнае — сачыла за тым, як паядаюцца кармы, рабіла разнастайным рацыён. Каровы пачалі прыбаўляць малака. Павялічыліся надоі.

Але з выходам жывёлы на пашу надоі сталі ніжэй, чым у зімовыя месяцы. Гэта ўстрымвала камсамолку. Параілася з вопытнай даяркай саўгаса Ольгай Ермаковіч. І разам яны прапанавалі дырэкцыі саўгаса арганізаваць зялёную падкормку дойнага статка. Сотні гектараў дабраякасных сеяных траў дазволілі ажыццявіць прапанову Васянковай і Ермаковіч. Апрача таго, яны настаялі на тым, каб пастухі больш пасвілі кароў, часцей ганялі жывёлу на вадапой.

Прынятыя меры забяспечылі штомесячную прыбаўку малака ад 130 да 170 кілаграмаў. У цяперашні час камсамолка Васянкova і многія іншыя даяркі атрымліваюць ад кожнай каровы па 14—16 кілаграмаў малака ў суткі. За сем месяцаў атрымана 220 цэнтнераў малака на сто гектараў зя-

Камсамолка Ніка Гайко — перадавая апаратчыца цукровага завода ў Скідзелі, узнагароджаная за добрасумленную працу ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

мельных угоддзяў. План продажу малака дзяржаве выканан на 131,6 працэнта. Саўгас занесены на абласную Дошку гонару, яму прысуджана другая прэмія абкома КПБ і абласнога Савета дэпутатаў працоўных.

Гэтымі дасягненнямі саўгас абавязан самаадданай, шчырай працы моладзі. Ёсць тут частка працы і камсамолкі Ва-

сянковай, якая надала з пачатку года 28 тысяч 820 кілаграмаў малака, што складае па 1.947 кілаграмаў на кожную з 15 кароў яе групы.

Слаўнымі справамі сустракаюць камсамольцы саўгаса 40-годдзе камсамола Беларусі.

Л. ЯФІМОВІЧ

Саўгас «Вароніна»
Выхаўскі раён.

Па вёсцы ідзе паштальён...

У зеляніне садоў стаіць вёска Браніслаў, дзе жыўць рабочыя саўгаса «Жыткавіцкі». У кожным доме прыгожая мэбля, гарыць электрычнае святло, гаворыць радыё. Летась тут пабудаван новы клуб з глядзельнай залай на 300 месц, стацыянарнай кінаўстаноўкай, добрай бібліятэкай.

Іншымі сталі людзі вёскі, амаль кожны двор атрымлівае штотдзённа газеты. Іх прыносяць падпісчыкам Лідзія Адамаўна Планіна — вясковы паштальён. Яе ведае кожны жыхар і яна ведае кожнага. Цяплей ад пісьмаў становіцца людзям, і ад таго радасна на душы ў паштальёна.

За 13 год работы не было выпадку, каб Лідзія Адамаўна не ўручыла адрасату своєчасова пісьмо, газету ці часопіс. Шмат разоў яе прэміявалі за выдатную працу. Яна з'яўляецца прыкладам у рабоце для паштальёнаў Браніслаўскага паштовага аддзялення.

А. КАВАЛЕЎ

Жыткавіцкі раён,
Гомельская вобласць.

3 жывінкай у справе

Ёсць такі выраз — «жывінка ў справе». Якраз з такой жывінкай працуе білетны касір станцыі Івацэвічы Беларускай чыгункі Тацяна Сямёнаўна Гардзеіка.

Нядаўна мы былі сведкамі такой сцэнкі. Перад адкрыццём касы Тацяна Сямёнаўна прайшла па зале і заўважыла ў чарзе старога дзядулю. Яна падыйшла да яго, спытала, куды ён едзе, пасадзіла на лаўку і папрасіла пачакаць, пакуль яна яму падрыхтуе білет. На жаль, такія адносіны да пасажыра, да старога чалавека не часта сустрачэш на нашых вакзалах. Калі Тацяна Сямёнаўна бачыць, што ля акна касы збіраецца шмат людзей, яна адчыняе касу крыху раней, каб пасажыры не хваляваліся, што не паспеюць узяць білет, што адстануць ад цягніка.

Загрузка ў касіра вялікая, але Тацяна Сямёнаўна заўсёды ветлівая, заўсёды спакойна выслухае пасажыра, дапаможа яму парадамі, раскажа, як ехаць, якія будуць прыпынкі на яго шляху.

Пятнаццаць год працуе Тацяна Сямёнаўна білетным касірам, узнагароджана значком «Выдатны адміністрацыйны работнік», значком «Выдатнік руху». Не раз атрымлівала Тацяна Сямёнаўна падзякі. Сёлета да Дня чыгуначніка яна атрымала Ганаровую грамату. Партрэт нашага лепшага касіра можна бачыць на Дошцы гонару.

Жадаем Тацяне Сямёнаўне захаваць у сабе гэтую «жывінку» яшчэ на многа год.

Мар'я БАГАЙЧУК

Камсамолка Шура Маеўская — перадавая ткачыха Мінскага тонкасукоўнага камбіната — удастоена гонару быць выбранай дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Сярод шырокага кола яе інтарэсаў — музыка; Шура з вялікай любоўю займаецца ў харавым гуртку Дома культуры свайго камбіната.

Фота А. Дзітлава.

Тамара ШКРАБАВА

ДЗЕНЬ быў сонечны, светлы, ну такі ж, як і настрой у Тамары Шкрабавай. Дзяўчына ішла не спяшаючыся па заводскім двары, яшчэ зусім нядаўна заасфальтаваным. Ці можа таму, што пад асфальтам знікла густая, ліпкая грязь і цяпер ходзяць на работу нават у мадэльных тфелках, ці таму, што ў небе, ад гарызонта да гарызонта, — суцэльная сакавітая сіль, — вочы Тамары свяціліся ціхай радасцю.

Насустрэч ішлі рабочыя, якія закончылі змену. Многія добра ведалі яе, віталіся. Ды і як не ведаць! Тамара — брыгадзір брыгады камуністычнай працы, адной з першых на Аршанскім заводзе швейных машын. Ордэнам Леніна ўзнагароджана за поспехі ў працы. А калі яшчэ дадаць, што ёй усяго дваццаць тры гады, што ў цэхах ёсць нямаля хлопцаў, у якіх сэрца пачынае мацней стукаць, калі ўбачаць яе прыгожыя круглыя твар пад светлай, у завітках, шапкой валоў, то будзе яшчэ больш зразумела, чаму так пачціва яны вітаюцца з ёю. А Тамары здавалася, што проста сёння ва ўсіх такі ж прыўзняты настрой, як і ў яе, і добрай усмешкай адказвала на іх прывітанні.

Вось і цэх дакладнага ліцця, дзе яна працуе разам са сваімі сяброўкамі. Не паспела Тамара апамятацца, як Людміла Лізунова, віхрам выскачыўшы адтуль, абхапіла яе абедзвюма рукамі за шыю і моцна расцалавала.

— Здала, здала! — крычала яна. — Па вачах бачу. Віншую!

— Кінь, Люда, задушыш, — старалася вырвацца Тамара.

Саўдзгкая

Але хіба спыніш шуструю, жвавую Людмілу! Працягваючы абнімаць і кружыць сяброўку, яна ўсё дапытвалася:

— Што атрымала? Гавары хутчэй!

— Ну, чацвёрку, чацвёрку. Пусці, замучыла!

А Люда ўсё скакала вакол яе:

— Значыць, два курсы далоў. Ура!

Потым ураз спынілася, схапіла Тамару за руку і засакатала:

— Усё, цяпер адпачываць. У выхадны — у лес! Усёй брыгадай! Згода?

— А чаму б не! — адказала Тамара. — Абавязкова пойдзем.

А ў нядзелю раніцай уся брыгада дружных, як яе называюць на заводзе, накіравалася ў лес разам з сем'ямі. Нічога, што яны людзі розных узростаў: Людміла Лізуновай яшчэ і дваццаці няма, а Ганне Іосіфаўне Ляшовай — каля пяцідзясяці. Яны ўмеюць не толькі добра працаваць, але і адпачываць, веселіцца. Не ўсім членам брыгады хочацца танцаваць, затое песню задушэўную праспяваць — хто ж адмовіцца! І яны загаралі, спявалі, танцавалі. Знайшліся ў брыгадзе і свае музыканты. Генадзій, муж Людзі Лізуновай, захапіў з сабою гітару, а ў Ольгі Яфімаўны Радзіеўскай дачка-трэцякласніца Нэла ўмее іграць на акардэоне.

...Пачалося ў іх неяк нечакана, само сабой. Калі на заводзе вырашылі адкрыць цэх дакладнага ліцця, Тамару Шкрабаву разам з некалькімі дзяўчатамі паслалі ў Мінск навучацца новай прафесіі. Раней яна ніколі не думала, што будзе фармоўшчыцай ды і наогул работніцай завода швейных машын. Яна марыла стаць урачом. Скончыўшы дзясяцігодку, адразу ж падала дакументы ў Мінскі медыцынскі інстытут. Але, як гэта нярэдка здараецца, не прайшла па конкурсу і вярнулася дадому. Паступіла на завод, спачатку працавала шліфоўшчыцай. Пасля навучання ў Мінску яе перавялі ў цэх дакладнага ліцця, на фармоўку мадэлей для дэталей швейных машын.

У брыгадзе, якую ў хуткім часе ўзначаліла Тамара, было трынаццаць чалавек. Усе яны хутка асвоілі сваю спецыяльнасць, пачалі з

месяца ў месяц перавыконваць заданні. Выпрацоўка расла.

Аднойчы хтосьці з планавага аддзела ці то жартам, ці то сур'ёзна сказаў:

— Людзей у вас у брыгадзе мнагавата, таму і план перавыконваецца. Скараціць бы...

— Паспрабуйце самі, пакажыце прыклад.

Але крыўда крыўдай, а Тамара пачала задумвацца: «Можа і на самай справе скараціць?»

Прыкінулі, падлічылі — і ўбачылі, што і сапраўды склад брыгады можна зменшыць на тры чалавекі. Потым яшчэ дзвюх дзяўчын абсыпшыц перавялі ў другую брыгаду. Засталося восем чалавек.

— Ну, жанчыны, не падкачаць!

Тамара старалася гаварыць бадзёра, але на душы было неспакойна. А тут яшчэ розныя непаладкі. Асабліва з гэтымі металічнымі стаякамі для зборкі блокаў. Выйдзе частка іх са строю — і чакай, пакуль адрамантуюць або дадуць новыя. А чаму б не рамантаваць стаякі паступова, па меры выхаду іх са строю? Колькі разоў гаварылі начальніку цэха. На аб'яцанні ён не скупіцца, а адыдзе — і з галавы вон.

— Гертруда Цэзараўна, — не вытрымала аднойчы Тамара, — вы ж член цэхавага камітэта, націснулі б на яго па лініі цэхкома.

Гертруда Цэзараўна Кунцэвіч не прымусіла сябе доўга чакаць. Пытанне было пастаўлена на цэхавым камітэце. Як ні апраўдваўся начальнік цэха, а папала яму добра. Але затое прастояў з-за стаякоў больш не было.

І зноў паказчыкі выпрацоўкі папаўзлі ўверх. Дзівіўся дырэктар завода Франц Мартынавіч Бязлюдаў настойлівасці гэтага маленькага калектыву жанчын і радаваўся іх поспехам. А крылы ў добрай справы шырокія. Слава брыгады хутка паляцела за вароты завода.

Дружба жанчын усё расла і мацнела. То ў кіно разам пойдучы, то кнігу пачытаючы, то проста збіруцца ўсёй брыгадай у каго-небудзь на кватэры і гутараць шчыра, задушэўна.

Калі яны сталі змагацца за званне калектыву камуністычнай працы, многае было яшчэ незразумела.

Блізкасць

— Ну, добра, — даказвала Люда Лізунова Тамары. — Працаваць па-камуністычнаму ўсе ў нас стараюцца. І ў быцц трываюць сябе як след. А наконт вучобы — я проста не ведаю, што можна зрабіць. Не могуць жа ўсе, як мы з табой, у тэхнікуме займацца. Людзі ў гадах, дзеці ў кожнай.

А Тамара не згаджалася:

— Не будзь фармалісткай, Люда. Пажылым жанчынам няма патрэбы абавязкова паступаць у навучальную ўстанову. Галоўнае — каб камуністычная свядомасць у іх была, каб не закісалі ў хатніх справах, цікавіліся тым, што адбываецца навокал.

— Хіба наша Ганна Іосіфаўна Ляшова або Ольга Яфімаўна Радзійская будуць цікавіцца? — прарэчыла Люда — У іх дома работы па горла, дыхнуць няма калі.

Але Люда памылілася. І Ганна Іосіфаўна, і Ольга Яфімаўна, і ўсе астатнія так уцягнуліся ў інтарэсы брыгады, у яе агульнае жыццё, што не заўсёды вызначыш, хто з іх самы актыўны, хто задае тон.

— Томачка, раскажы, што новага ў газетах.

— Кажуць, сёння артысты з Мінска прыехалі. Сходзім?

— Давайце, дзяўчаты, заўтра на маёўку. Добра?

— Арганізуем экскурсію на Ільнокамбінат.

— Пачытаем уголас гэтую кнігу.

І так адно за другім, бясконца. А аднойчы рашылі паехаць на экскурсію ў Віцебск.

— Паглядзім, як там жывуць брыгады камуністычнай працы.

І знайшлі-такі час, паехалі. Пазнаёміліся з горадам, на фабрыцы «КІМ» пабывалі, на дыванова-плюшавым камбінаце.

— Шмат цікавага пабачылі, — успамінае Тамара. — А тое-сёе і перанялі. У адной брыгадзе — добрая наглядная агітацыя, у другой — свая, брыгадная Дошка гонару, у трэцяй выпускаюць «калючку». Гэта і нам бы не шкодзіла. Пачынаем рабіць.

А некалькі месяцаў назад Тамара прыйшла з прапановай, якая ўсхвалявала ўсіх.

— Давайце, — сказала яна, — пачнём працаваць комплексна, усе разам. А зарплату будзем атрымліваць пароўну.

— Як так? — здзівіліся сяброўкі, — Гэта ўжо занадта. Адна хутчэй працуе, другая павольней, а грошы папалам? Не, Томачка, гэта поўная абязлічка.

— Зусім не абязлічка, — гарачылася Тамара. — Я вам дакажу, што комплексна працаваць выгадней. Зарплата, вось убачыце, нават павысіцца.

— Якім чынам?

— А вось якім. Зараз мы рыхтуем раствор для фармоўкі мадэлей кожная сама сабе. Правільна? Скончыўся раствор — зноў пачынай спачатку. Колькі часу на гэта ідзе! А што, калі адзін чалавек будзе яго рыхтаваць на ўсіх адразу? І хутчэй, і лепей.

Яна доўга даказвала, жанчыны нібыта згаджаліся, але пераходзіць на новую форму арганізацыі працы не адважваліся. Здаецца, і выгадна, але ж неяк боязна.

— Ведаеце што, — сказала Тамара, — давайце адзін месяц паспрабуем. Калі не спадабаецца, вернемся да старога.

Жанчыны працавалі, але час ад часу ўсе пазіралі туды, дзе стаялі гатовыя блокі. Колькі іх? Ці не менш, як учора?

На вока цяжка вызначыць, і Гертруда Цэзараўна Кунцэвіч узяла на сябе абавязкі ўчотчыка. У першыя дні фармавалі па 130 блокаў за змену. Потым пачалі даваць 140—150. Яшчэ праз некалькі дзён і да 180 давалі. А гэта азначае, што і зарплата ва ўсіх павялічылася.

— Я раней зарабляла 700—800 рублёў за месяц, — раскажвае Тамара, — а ў маі, калі перайшлі на комплексную работу, атрымала 940. Цяпер да тысячы даходзіць. Ужо ніхто не думае вяртацца да старога. Мы верым адна адной, а гэта галоўнае. Усе працуюць сумленна.

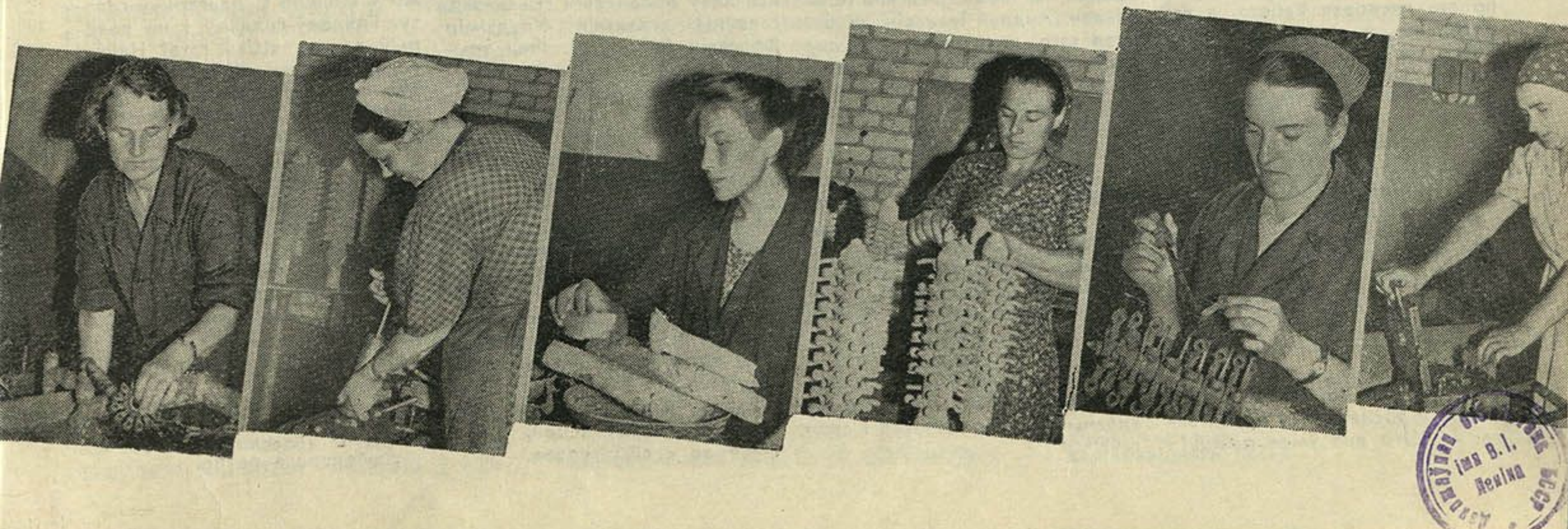
Моцная дружба, радасць за поспех таварыша — вось што збліжае ўсіх членаў гэтай брыгады. Захварэла аднойчы Гертруда Цэзараўна Кунцэвіч, і сяброўкі па чарзе заходзілі да яе: даглядалі дзяцей, мылі бялізну, прыбіралі ў кватэры. Трэба Ганне Пашынскай уладзіць пяцігадовага Толю ў дзіцячы сад, і Тамара стараецца ёй дапамагчы. У Люды Лізуновой або ў Ольгі Яфімаўны Радзійскай — дзень нараджэння, і ўсе разам падносяць імянінніцы падарунак.

Так, у непадзельнай сардэчнай блізкасці, жывуць яны і працуюць, члены брыгады камуністычнай працы.

Я. ЗЯМЛЯК

г. Орша.

На здымках злева направа: О. Я. Радзійская, Г. Ц. Кунцэвіч, Л. Лізунова, Г. Пашынская, А. Аланцьева, Г. І. Ляшова.

Нявестка

Г. П. ЦЯРЭНЦЬЕВА

СТАРЫ Ілюшчыц любіў сваю нявестку. Любіў за тое, што яна клікала яго бацькам, а мо' і тэма, што была ўважліва да яго. Андрэй Іванавіч вельмі ахочы да размоў. Калі б яму далі волю, ён бы цэлы дзень гаманіў. А гамонка ў старога пра адно: пра цяжкія мінулыя дні, пра тое, як добра стала жыць пры Савецкай уладзе, калі тут, у Соснах і маладым пасёлку Чырвоная Паляна, арганізавалася саўгас «Дзесяць год БССР».

Іншы раз, калі Ганны не было дома, Андрэй Іванавіч ішоў да суседзяў і, як мог, хваліў нявестку. Гэта ж вам, казаў ён, не проста вясковая кабета, а гараджанка, з самога Вільнюса. Увесь час жылі яны там з Рыгорам. Кватэру мелі, з паравым ацяпленнем і ўсялякімі там выгодамі. Другая на яе месцы нізавошта не пакінула б горад, а яна вунь пагадзілася з Рыгорам і прыехала на Палессе.

Стары Ілюшчыц біў сябе ў грудзі, пераконваў, што гэта сапраўды так. Той-сёй слухаў яго, згаджаўся. Але аднойчы вострая на язык цётка Насця папракнула старога:

— Ой, Іванавіч, рана хвалішся. Дасца яшчэ табе нявестка. Хіба ж ёй, гараджанцы, месца ў вёсцы?! — І працягвала: — Што яна ўмее рабіць?..

Ведай, на твае харчы прыехала.

Стары Ілюшчыц гнеўна зірнуў на суседку. «От жа, назола...» Бровы яго ссунуліся, твар спахмурнеў. Ён хацеў штосьці сказаць, — вядома, у абарону нявесткі, ды не патрапіў, што. Урэшце паскроб патыліцу і моўчкі падыбаў дамоў.

Ганна сядзела за сталом і чытала газету. Андрэй Іванавіч кашлянуў моцна, у кулак, але Ганна не звярнула на гэта ўвагі. «Ужо й гаварыць не хоча, — рашыў Ілюшчыц. — Глядзі, якая...» Ганна скончыла чытаць і паклала газету.

— Дзе ж гэта вы, бацька, хадзілі?

— А што? — азваўся стары.

— Ды тут прыходзілі.

— Да мяне? — здзіўся Андрэй Іванавіч.

— Ага.

— А хто?

— Дырэктар саўгаса, здаецца.

— Крыцкі?

— Во-во... Штосьці вас пытаўся... — І тут жа дадала: — А потым да мяне звярнуўся...

Андрэй Іванавіч узяў на нявестку вочы. У іх была цікаўнасць і нейкая таямнічая радасць. Ён чакаў пачуць ад Ганны прыемную навіну, бо ведаў, што Іван Мацвеевіч Крыцкі чалавек добры, чулы і калі зайшоў, дык па справе.

— Ну і чаго ён прыходзіў, — пацікавіўся Ілюшчыц.

— Крамніцай раіў пайсці. Казаў, што ў нашай вёсцы магазін павінны адкрыць і чалавек трэба.

— Ты глядзі што! І як ты, пагадзілася?

Ганна адмоўна кінула галавой:

— Не, адмовілася.

Стары быў здзіўлены. У вусах звінелі словы цёткі Насці: «Ведай, на твае харчы яна прыехала». Андрэй Іванавіч не баяўся таго, што нявестка будзе есці ягоны хлеб. Але непрыемна чуць людскія кпіны: маўляў, вунь якая ў Ілюшчыца нявестка, сядзіць сабе дома, як пані, а на работу ісці не хоча.

— Не, бацька, не хачу я ісці ў крамнікі. Не па мне гэта пасада. Буду працаваць, як і ўсе...

...Ганна цэлы месяц рабіла на ферме. Хоць дагэтуль яна ніколі не даглядала свіней, усё ж ёй падабалася работа. Праўда, было нялёгка. Гэта адразу заўважыў яе напарнік свінар Леанід Рабцаў. Неяк, калі Ганна накарміла жывёлу і села крыху адпачыць, ён усміхнуўся і спытаў:

— Як, гараджанка, не ўцячэш назад? Гэта ж табе не лічыльнікамі шчоўкаць у канторы.

Ганна прыняла гэта за жарт, хоць было няёмка. Няёмка таму, што людзі не ведалі, дзе і кім працавала яна ў Вільнюсе, і нізавошта крыўдзілі яе. А фізічнай працы Ганна не баялася. Той, хто бачыў яе рукі, шурпатыя, цёмныя, як ад мазуту, ведаў: не ў канцылярыі сядзела гэтая жанчына, а стаяла за станком. І гэта сапраўды так.

Ішлі дні. Ганна працавала як і ўсе. І вось аднойчы да яе падышоў Леанід Рабцаў. Ён быў нечым усхваляваны.

— Ты чытала сёння газеты? — спытаўся ў яе.

— А што?

— Ды там пісьмо цікавае. Ганна Нікульская выклікала на спаборніцтва Яраслава Чыжа. Ведаеш такога?

Ганна чула пра гэтых людзей, пра іх справы. Але яна не ведала, дзеля чаго гаворыць усё гэта Рабцаў. Мо' яна нічога і не зразумела б, каб Рабцаў не прадоўжыў:

— Ну, і я рашыў паспрабаваць. Гэта ж слава якая!.. Тысячнік...

Рашэнне Рабцава ўключыцца ў спаборніцтва свінароў-тысячнікаў Ганне спадабалася. Яна шчыра сказала яму, што заздросціць яго рашучасці, што бачыць у ім смелага чалавека. Але потым, калі засталася адна, знайшла ў словах Рабцава нешта нядобрае. «Гэта ж слава якая!» — прыгадала яна Леанідавы словы. Ёй стала неяк не па сабе. «Няўжо ён такі? — разважала жанчына. — Няўжо усё дзеля славы?»

Назаўтра Рабцаў напісаў заяву і падаў у дырэкцыю. У той жа дзень да іх прыехала ўсё саўгаснае кіраўніцтва: дырэктар Іван Мацвеевіч Крыцкі, сакратар партыйнай арганізацыі Якаў Мікалаевіч Грышчэня, галоўны заатэхнік Уладзімір Яфімавіч Балдоўскі. Яны трымаліся больш ля Леаніда. З імі быў нейкі мужчына з фотаапаратам, пэўна, з газеты. Ён імкнуўся сфатаграфавать Рабцава ў розных позах. Калі ўсе паехалі, Рабцаў шматзначна заўважыў:

— Вось і я герой...

«Герой... герой...» Ганна паківала галавою, але прамаўчала. Ды што яна магла сказаць?! Жанчына была здзіўлена, уражана. А душа яе па-ранейшаму чула нядобрае. І Ганна не памылілася.

Рабцаў папрацаваў два дні і спалохаўся цяжкасцей, адмоўна ад свайго слова.

Некалькі дзён Ганна хадзіла задуманная. З галавы ўсё не выходзіла гісторыя з Рабцавым. Як жа так? Даць слова і адступіць назад?!

Амаль увесь дзень Ганна на ферме. Як пойдзе на золку, дык да самага вечара ля сваіх гадаванцаў завіхаецца. І хоць Андрэй Іванавіч часта хочацца пагутарыць з нявесткай, ён разумее яе. Што ні гавары, а дагледзець адной больш пяцісот парсюкоў нялёгка. Калі яшчэ працавала разам з Леанідам Рабцавым, дык прыходзіла дамоў раней і стары паспяваў распытаць пра ўсё. А зараз нічога не выходзіць. Удзень Ілюшчыц вартуе хату, а вечарам кладзецца спаць. Ну, калі б Ганна і цяпер жыла з імі разам, то яшчэ было б паўбяды, а то ж свой дом пабудавалі. Праўда, дзвярэй ад яго ніхто не зачыняе, але ж і ён не хоча надакучаць нявестцы з сынам.

Але дарма, Андрэю Іванавічу і так не вельмі сумна. То справай якой зоймецца, а то да суседзяў збегне. Толькі зараз цётка Насця не кпіць з яго. Сама нават часта пытаецца, як ідуць справы ў нявесткі. Вельмі ўжо здзіўлена яна ўсіх. Гэта ж падумаць толькі, Рабцаў, мужчына, збаяўся, а яна адважылася. І каб ведала тую справу, дык не ж; ніколі нават не даглядала свіней. А зараз вунь якой гаспадаркай варочае.

...Андрэй Іванавіч сядзеў на прызбе, калі ў двор увайшоў пашталёў. Ён аддаў газету і хацеў пайсці.

— Пачакай, а ім нічога няма? — спыніў яго Ілюшчыц і паказаў на нявестчын дом.

— Ёсць, а як жа. З Урала ліст.

— Гэта ад дачкі Франі, працуе там, — і стары працягнуў руку. — Давай, сам занясу.

Андрэй Іванавіч схаваў пісьмо ў кішэню і разгарнуў газету. Глядзеў-глядзеў і не паверыў вачам. «Што гэта? Няўжо партрэт нявесткі? Ты пагляды...» Унізе Ілюшчыц прачытаў подпіс, у якім гаварылася, што свінарка з саўгаса «Дзесяць год БССР» Любанскага раёна Ганна Пятроўна Цярэнцьева адкарміла і здала дзяржаве за першае паўгоддзе 835 свіней агульнай вагой 774 цэнтнеры. Гэта лепшы паказчык у рэспубліцы сярод свінараў-тысячніц.

— От малайчына, — узрадаваўся стары. — Усіх апярэдзіла... Пайду, пайду да яе...

В. ЧЫМІРКА

Саўгас «Дзесяць год БССР» Любанскага раёна.

ЛЕПШЫ ШАФЁР

Валянціна Гераськіна змалку любіла аўтамабілі. Калі аднойчы сусед-шафёр узяў Валю ў кабінку груза-віка, то радасці не было канца. Яна ў думках ставіла сябе на месца шафёра: эх, як бы хутка павяла машыну, як зайздросцілі б ёй усе!

Вось Валянціна закончыла Ельнянскую сямігодку.

«Куды далей?» — запыталася ў Валі маці.

— Хачу на шафёра вучыцца.

— Што ты, дачушка, уздумала? Дзе гэта бачылі, каб дзяўчына была шафёрам, ды яшчэ на грузавой машыне?! — дзівілася маці такой рашучасці.

Але дачка не здавалася.

Пайшла Валя да дырэктара курсаў, але той адмовіў:

— Яшчэ малая, падрасці крыху...

Давялося чакаць. Валянціна пайшла працаваць у свой родны калгас «Авангард».

І вось настаў час, калі Валянціну Гераськіну залічылі на курсы шафёраў пры Хоцімскай РТС. Вучылася Валя ахвотна. Лепш за ўсіх яна здала экзамены.

Пасля курсаў Валянціна зноў вярнулася ў свой калгас. Ёй далі старую, памятую машыну. Закасаўшы рукавы, дзяўчына ўзялася за работу. Перш за ўсё выраўняла ўмяціны, адрамантавала матор, кабінку, паправіла кузаў і пафарбавала машыну.

Цяпер Гераськіна самастойна водзіць грузавую аўтамашыну Мінскага аўтамабільнага завода. Усе заданні праўлення калгаса выконвае дакладна ў тэрмін, заўсёды перавыконвае дзённыя нормы. Валя — першы шафёр-дзяўчына ў Хоцімскім раёне. А нядаўна на курсы шафёраў пайшлі яшчэ дзевяць дзяўчат.

М. ЗАСТОЛЬСКИ

З кожным годам павышаецца ўраджайнасць палёў у сельгасарцелі «Кастрычнік» Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці. Асабліва добры тут ураджай кукурузы. Хлебаробы вырашылі атрымаць у гэтым годзе не менш чым па 1.100 цэнтнераў з гектара на плошчы 170 гектараў. У гэтым вялікай заслуга калгаснага агранома Паліны Фёдаравы Казловой.

На здымку: аграном П. Ф. Казлова на плантацыі кукурузы. Фота Ф. Раманава.

Сяброўкі лесу

— Ты працавітая дзяўчына, — сказаў Надзі Жолуд ляснічы. — Мы рашылі прызначыць цябе звеннявой лесаводчага звяна.

Надзя — лесавод з вопытам: пяць год саджае дрэвы. Але ці здолее яна кіраваць звяном? «Трэба параіцца з Ольгай Прышчэп», — рашыла дзяўчына.

Ольга — спрактыкаваны лесавод. «Перш за ўсё трэба папоўніць звяно, працавітых і ўмелых людзей падабраць», — параіла яна Надзі. Праз некалькі дзён да Надзі прыйшлі дзяўчаты Надзя Верабей, Ганна Жолуд, Тацяна Ярош і іншыя.

У красавіку настала гарачая пара для маладых лесаводаў. Трэба ж пасадзіць больш трыццаці гектараў сасновых лясоў, а на 150 гектарах дагледзець дрэўцы, якія былі пасаджаны раней.

Лясная паляна. Звяно ў поўным зборы. Ляснік Фёдар Максімавіч Лешчанка прывёз пасадачны матэрыял — маладыя сасонкі з галавальніка.

— Ну, дзяўчаты, за працу! — падала каманду Надзейка.

Адны з членаў звяна прабівалі ямкі ў грунце, другія асцярожна, каб не папсаваць карэньчыкаў, устаўлялі маладыя сасонкі ў ям-

кі і абціскалі зверху зямлю. На паляне адзін за адным узнікалі роўныя рады сасонак.

Уперадзе ўсіх — звеннявая. Хочацца, каб праца ішла яшчэ спарней, і яна прапануе новы метад. Ён заключаецца ў тым, што адна работніца робіць ямкі ў барознах па трох радах, а другая закопвае дрэўца спецыяльнай рыдлёўкай.

Пад вечар на ўчастак прыехаў на матацыкле ляснічы. Спыніў машыну, прывітаўся, уважліва агледзеў пасады і сказаў:

— Ну і малайцы! Як гэта вы столькі дрэўцаў насадзілі?

— Мы сёння па-новаму працавалі, нас Надзейка навучыла. Толькі за адзін дзень пасаджана каля дзесяці гектараў сасны.

Праз некаторы час лесаводы зноў узяліся за працу: заклалі новы гадавальнік сасны. Неўзабаве паявіліся дружныя ўсходы. Але праз некалькі тыдняў ударыла засуха, дажджу ні кроплі. Некаторыя сеянцы пажоўклі. Засмуціліся лесаводы.

— Гэтым не дапаможаш, — сказала Надзя. — Трэба ратаваць сваю працу.

Дзяўчаты наламалі альховых галінак і паўтыкалі іх паміж ра-

доў сасонак. Сеянцы апынуліся ў халадку. На шчасце, яшчэ і добры дождж прайшоў. Маладыя дрэўцы напіліся, набраліся сіл і пайшлі ў дружны рост.

Бадзёрая партызанская «Лясная песня» напаўняе стары сасновы бор. А сярод гэтага бору на дзялянцы леташніх пасадак працуе звяно лесаводаў Надзеі Жолуд.

Адны з лесаводаў спрытна вырываюць пустазелле вакол дрэўцаў, другія рыхляць зямлю, прыбіраюць сухія галінкі. І так кожны дзень. За лета дагледжана больш 120 гектараў пасадак.

Лесаводы звяна Надзеі Жолуд пасадзілі і вырастцілі многія дзесяткі гектараў сасновых і лісцевых лясоў. Дрэўцы яшчэ маладыя, але яны добра прыжыліся. Мінуць гады, і на маладых дзялянках вырастуць стройныя лясы, зашумяць яны сваім лісцем. Мімаволі спыніцца тут праходы чалавек, залюбецца лесам і скажа:

— Дзякуй вам, дарагія сяброўкі лесу!

Васіль РАМАНІШКА

Юравіцкае лясніцтва
Калінкавіцкага раёна

Пагаворым пра шчасце

Пад такім загалоўкам у ліпеньскім нумары нашага часопіса было надрукавана пісьмо маладой дзяўчыны Н. К.

Што ж, пытанне гэта хвалюе многіх, і размова пачалася.

Рэдакцыя атрымала дзесяткі пісьмаў ад людзей розных узростаў, розных прафесій. Усе яны згодны ў адным: шчасце—гэта любімая праца на карысць Радзімы, гэта дасягненне пастаўленай мэты, гэта добрая сям'я, шчырыя сябры...

Пісьмаў многа. Іх немагчыма надрукаваць у адным нумары часопіса. Некаторыя з іх прапануем увазе нашых чытачоў.

Мая парада

Паважаная Н. К.! Як я бачу, у цябе добрае, шчырае сэрца. Бо ты імкнешся даць грамадству як мага больш карысці.

Паслухайся маёй парады: ідзі працаваць у калгас. Стань звеннявой па кукурузе або ільну, выведзі звяно ў перадавыя. Вось тады табе скажуць дзякуй і калгаснікі, і калгас.

Я раю табе гэта таму, што сама была некаторы час у баку ад калгаса. Нічога добрага з гэтага не выйшла.

У 1950 годзе я скончыла школу. Пайшла працаваць тэлефаністкай Залескага паштовага аддзялення сувязі. Мяне напаткала вялікае няшчасце — памёрла маці. Я засталася з бацькам і братам. Хадзіць на працу за 5 км было цяжка. З 1954 г. стала зборшчыцай малака і масла ад Глыбоцкага маслазавода. Але гэта мне не падабалася. «Маладая, здаровая, пайду працаваць у калгас», — рашыла я. З 1958 года працую ў сваім родным калгасе. Першы год я выпрацавала 170 працадзён: шмат часу адбірала хатняя гаспадарка. У 1959 годзе на маім рахунку было ўжо 200 працадзён, а сёлета мяне выбралі звеннявой кукурузаводчага звяна. У маім звяне 12 маладых, працавітых дзяўчат. Кукуруза на плошчы 33 га пасаджана па добра ўгноенай глебе, у найлепшыя тэрміны, высакаякасным насеннем. Я ўпэўнена, ураджай вырасцім нядрэнны — не менш як па 500—550 ц зялёнай масы з гектара.

Раіса ГЛУШОНАК

Калгас «Зара» Глыбоцкага раёна.

★
Магазін у вёсцы Галынка Шчучынскага раёна займае невялікае памяшканне. Аднак тут заўсёды чыста, на паліцах акуратна раскладзены тавары. З месяца ў месяц магазін перавыконвае план тавараабароту і нарыхтовак. За чысцінёй і ўзорным парадкам сочыць загадчыца яго Ніна Фёдарэўна Маскевіч. У кнізе прапановы можна прачытаць няма ла падзяк, напісаных ёй. За добрую работу Ніна Фёдарэўна ўзнагароджана медалем «За працоўную доблесць».

На здымку: Ніна Фёдарэўна Маскевіч.
Фота А. Перахода.

З маленькага вырастае вялікае

Перад сном я заўсёды чытаю газеты і часопісы. Мяне цікавіць усё, што робіцца ў нашай краіне, за граніцай. У гэты вечар трапіў у рукі часопіс «Работніца і сялянка». Мая ўвага спынілася на артыкуле «Пагаворым пра шчасце». Не ўпершыню ўжо абмяркоўваецца гэтае пытанне. Ды гэта і зразумела: кожны чалавек хоча бачыць сябе шчаслівым. Але шчасце ўсякі разумее па-свойму.

Дарагая Надзейка (мне так хочацца вас назваць)! Я доўга не магла заснуць у гэтую ноч пасля таго, як прачытала ваша пісьмо ў рэдакцыю. Перад маімі вачыма на момант паўсталі дзяцінства, школа, незабыўныя гады студэнцтва, першы год работы. І я пыталася: «Ці шчаслівая я? Што напісаць вам, Надзейка?»

Я прачытала толькі першую частку вашага пісьма і сказала сама сабе: «У яе яшчэ ўсё ўперадзе».

Вы ў сваім жыцці бачылі і гора і радасць — як і кожны з нас. У мяне жыццё склалася крыху інакш, чым у вас. У маці нас трое, я самая старэйшая. Бацька загінуў у час Вялікай Айчыннай вайны, засталіся мы з маці адны, зусім маленькія, брат (яму не было тады і двух гадоў) нават не памятае бацькі. Маці нам іншы раз расказвае, што ёй здавалася, нібыта яна не здолее пражыць без бацькі, памрэ ад гора. Гэта, відаць, кожны так думаў, хто страціў у час вайны любімага чалавека. Але хіба мы адны засталіся такія? Такіх мільёны.

Мы пайшлі ў школу. Першыя нашы поспехі ў вучобе былі і яе шчасцем. Маці наша была непісьменная. Яна аблівалася калісьці слязмі, калі атрымлівала ліст ад бацькі і не магла прачытаць. Мы навучылі яе пісаць і чытаць. Яна стала сама падпісваць нашы дзённікі, і гэта было нашай радасцю, шчасцем, хоць і маленькім. Усе мы атрымалі сярэдняю адукацыю (брат толькі сёлета скончыў школу). Мара мая была — стаць настаўніцай. І яна здзейснілася. Я паступіла ў Брэсцкі педінстытут. За стыпендыю і харчавалася, і апраналася. Кожны раз, калі я прыязджала на канікулы дамоў, то прывозіла маме падарунак. Колькі было радасці ў яе светлых вачах! І я адчувала сябе шчаслівай.

Хутка мінулі светлыя гады студэнцтва. Я стала настаўніцай.

Дарагая Надзейка! Шчасце чалавека ў працы, у тым, каб быць карысным краіне. Я люблю сваю работу, дзяцей, якіх выхоўваю. Але калі мяне пытаюць: «Ці знайшла я сваё шчасце?» — то маюць на ўвазе не толькі маю работу, але і сям'ю, каханне. Калі няма сям'і, то некаторыя лічаць гэта няшчасцем. Але я адчуваю сябе шчаслівай, хаця ў мяне няма яшчэ сям'і. Але яна, я думаю, будзе, не ўсё ж адразу. Праўда?

Надзя, вы пішаце, што не зрабілі нічога дрэннага, але і нічога добрага, каб людзі былі вам удзячны. Тут вы памыляецеся. А тое, што вы заўсёды стараецеся найлепш выконваць заказы пакупнікоў і яны задаволены? Хіба гэта дробязь? З маленькага заўсёды вырастае вялікае. Валянціна Гаганова стала вядома ўсім таксама не адразу.

У вас усё ўперадзе, дарагая мая, сіл у вас многа, імкненні таксама ёсць, а гэта галоўнае. Сумленная праца, выдатная вучоба, чулыя адносіны да людзей зробіць вас шчаслівай.

Марыя РУДСКАЯ,

загадчыца навучальнай часткі Вулькаўскай школы Лунінецкага раёна.

Будзьце там, дзе вы больш патрэбны

Дык вось, дарагая Н. К. Мне ўжо 60 год. Сам я былы афіцэр Савецкай Арміі. Пенсіянер. У мяне дружная сям'я: шаснаццацігадовая дачка, два сыны. Жонка працуе настаўніцай. Наш домік з сядзібай стаіць над Дняпром, у прыгожым месцы.

Я ўдзельнічаў у грамадзянскай і Айчыннай войнах. Шмат разоў быў паранены. Так, вайна — гэта не пагулянка. Але цяпер усё ззаду, і я цешуся мірным жыццём. У акапах я навучыўся яго цаніць.

Я жыў у самы бурны час стварэння нашай рабоча-сялянскай дзяржавы. Лічу, што пражыў жыццё правільна, быў заўсёды там, дзе загадваў мне мой абавязак. І гэта мае шчасце.

Вы жывеце ў час пабудовы камуністычнага грамадства. Будзьце там, дзе вы больш за ўсё патрэбны, і вы знойдзеце сваё шчасце.

Н. Ф. НОВІКАЎ

г. Рагачоў.

Не чакаць, а шукаць!

Ужо шэсць год я живу ў Казахстане, прыехала сюды па пучёўцы камсамола.

Дарагая дзяўчына, жыццё тваё ўперадзе, але няхай не пройдзе міма цябе тваё шчасце. І пакуль табе 20 год, пакуль ты поўная энергіі, ідзі туды, дзе твая праца прынясе больш карысці Радзіме. Ідзі ў нагу з камсамолам, бяры прыклад з Валянціны Гаганавай, з камсамольцаў-цаліннікаў. Ды хіба мала ў нас у краіне камсамольскіх будоўляў, камсамольскіх спраў! Не хандрыць трэба, а тварыць, не чакаць, а шукаць. А твой каханы будзе цябе толькі вітаць і абавязкова прыйдзе да цябе. І ў самаадданай працы вы знойдзеце сапраўднае шчасце.

Надзея ЛУК'ЯНАВА

Акцюбінская вобласць,
пас. Новарасійск.

Гэта зусім не так

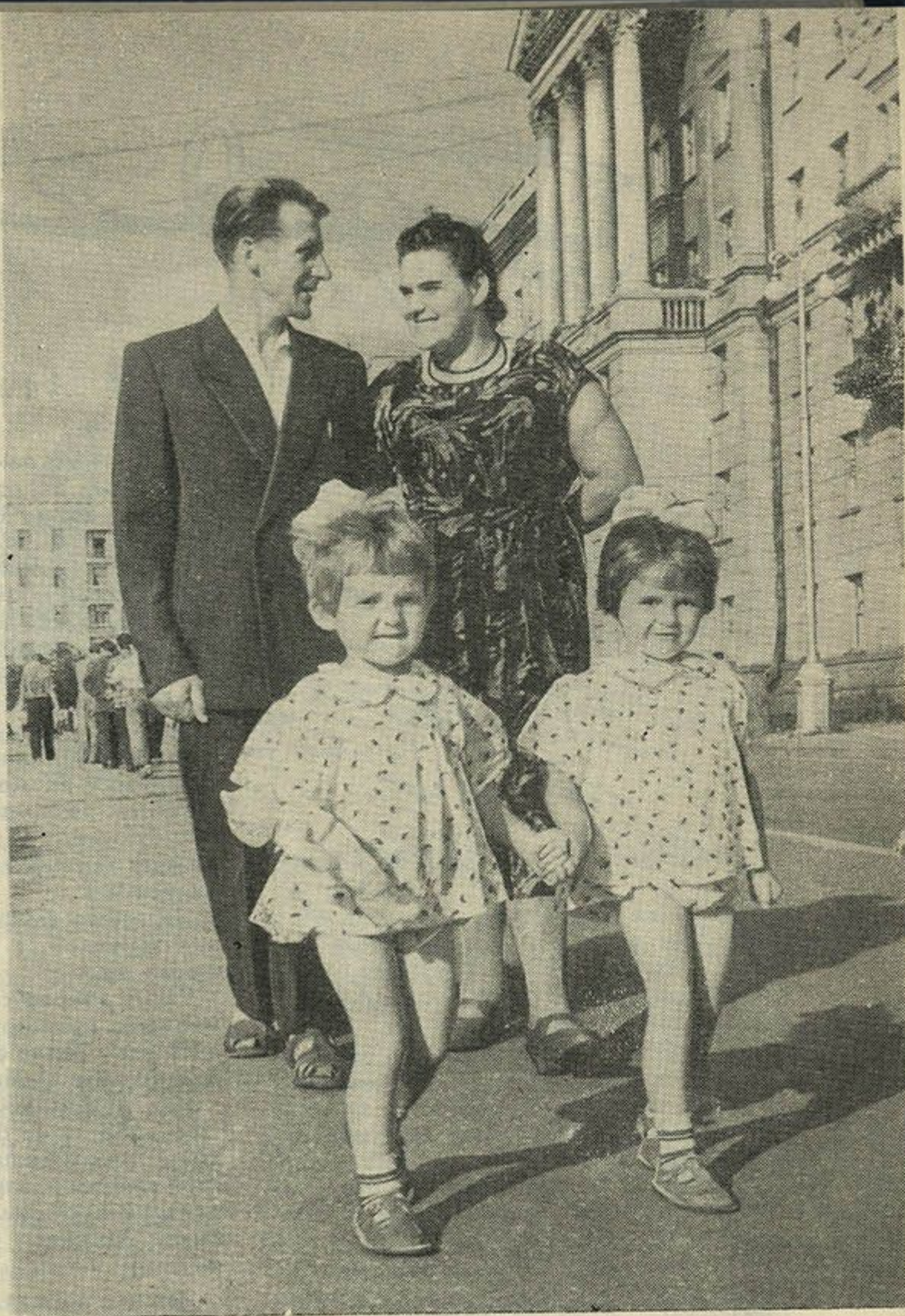
Вы пішаце, што сваёй працай вельмі задаволены. Але нам здаецца, што гэта зусім не так, калі вы не разумееце значэння сваёй працы. Жывеце вы каля таты і мамы. Напэўна, маці мые вам бялізну, падае на стол абед, калі прыходзіце з працы, і прыбірае за вамі пасуду, клапоціцца, каб яе дачушка была прыгожа апранутай.

Мы таксама прадаўшчыцы і вельмі любім сваю працу. У нашым магазіне заўсёды бывае многа пакупнікоў, мы стараемся іх абслугоўваць хутка і культурна. Калі вам у жыцці даецца ўсё вельмі лёгка і вы хочаце зрабіць што-небудзь для народа, то пастарайцеся прыдумаць што-небудзь новае ў гандлі, што магло б зрабіць лягчэйшай працу прадаўца і было б прыемна для нашых паважаных пакупнікоў.

А цяпер жадаем вам поспехаў у працы, вучобе.

С. А. СЕМАШКЕВІЧ
В. Е. АЛЕКСІЕЎСКАЯ
В. Ю. ТАМАШЭВІЧ

г. Маладзечна.

Я. Мікула з мужам і дзецьмі.

ШЧАСЦЕ Ў НАС САМІХ

Ты пачала размову аб шчасці, дарагая Н., я хачу прадоўжыць яе. Ты маладая, здаровая, працуеш, вучышся, кахаеш. Табе гэтага недастаткова? Ведаеш, у народзе гавораць: «Шчасце ў нас, а не кругом ды навокала». Калі ты не адчуваеш сябе шчаслівай, як жа табе даказаць гэта?

Калі мне было столькі год, колькі табе, нават менш, я пайшла ў партызаны змагацца не толькі за сваё шчасце, але і за шчасце ўсіх савецкіх людзей. Нас было многа, маладых, здаровых, моцных цела і, галоўнае, духам. Нам даводзілася пераносіць вялікія цяжкасці, але ў нас была і вялікая мэта ўперадзе. Яна свяціла нам у цёмныя ночы, яна клікала нас уперад, вучыла не азірацца.

У адну з блакад я адмарозіла абедзве нагі. Гангрэна, потым ампутацыя. Ты думаеш, калі б я хоць на мінуту пала духам, я перанесла б адзінаццаць аперацый пад агульным наркозам? Я змагалася за жыццё, я верыла ў жыццё і я перамагла.

Зараз я працую медыцынскай сястрой, мне падабаецца мая работа, у мяне ёсць дзве дачушкі-малалеткі і вельмі добры муж. Мы дружна жывём, і людзі радуюцца, глядзячы на наша шчасце.

Ты прачытаеш маё пісьмо і скажаш — так, вы жылі ў другі час, у той час і я ведала б, што мне рабіць.

Я таксама не сумняваюся ў гэтым. Але чаму ты цяпер не ведаеш, як табе быць?

Няўжо ў наш час няма да чаго прыкласці свае рукі, сваю энергію? Падумай крыху і ты сама вырашыш, дзе табе шукаць сваё шчасце.

Яўгенія МІКУЛА

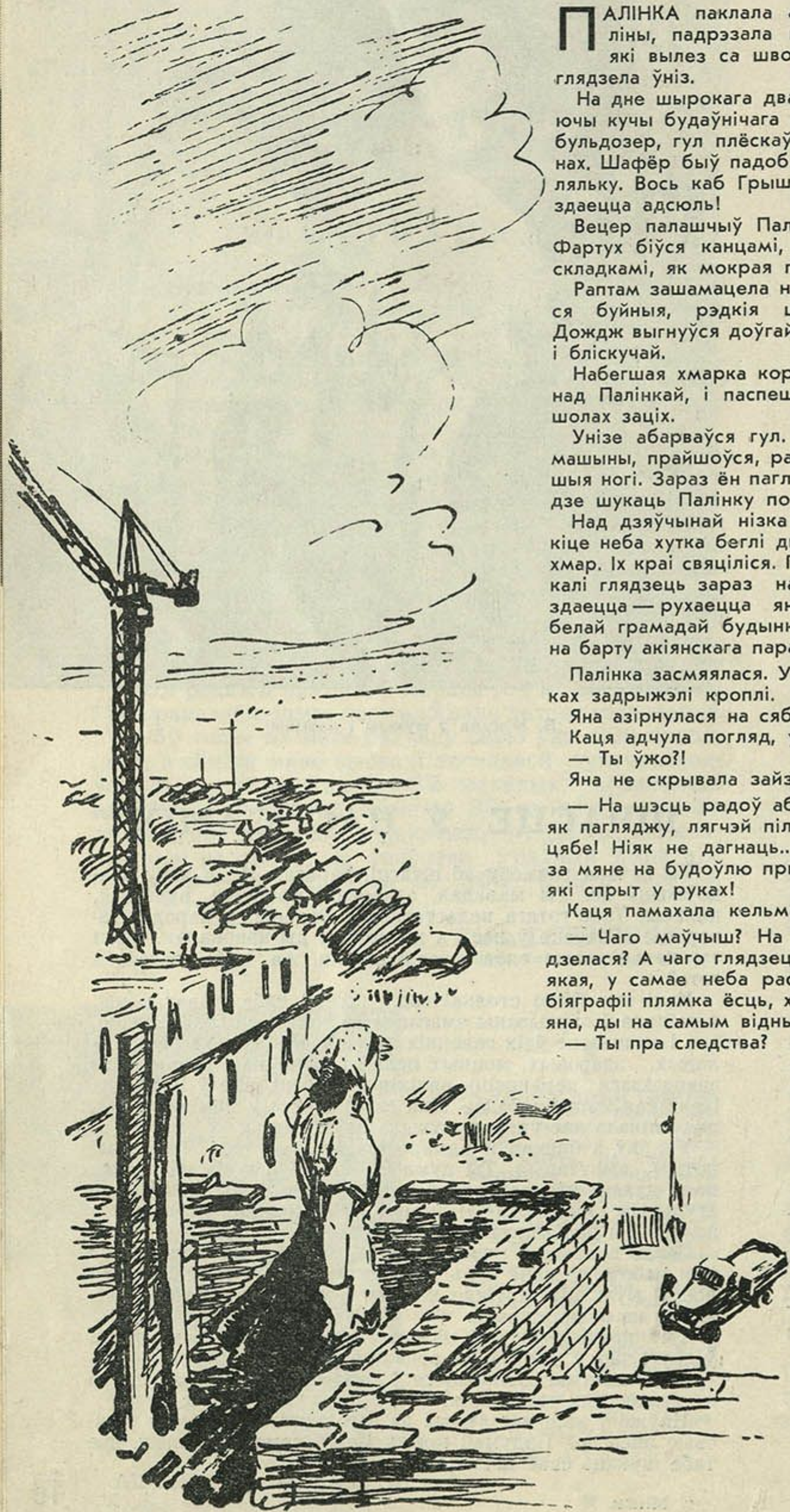
г. Мінск.

Гадзіннік

Г. БІРЧАНКА

Малюнкi С. Раманава

Апавяданне

ПАЛІНКА паклала апошнія тры цагліны, падрэзала кельмай раствор, які вылез са швоў, з-пад рукі паглядзела ўніз.

На дне шырокага двара, разраўноўваючы кучы будаўнічага смецця, тарахцеў бульдозер, гул плёскаўся ў пустых вокнах. Шафёр быў падобны на маленькую ляльку. Вось каб Грыша ведаў, якім ён здаецца адсюль!

Вецер палашчыў Палінцы твар, шыю. Фартух біўся канцамі, абліпаў калені складкамі, як мокрая папера.

Раптам зашамацела навокал, пасыпаліся буйныя, рэдкія шклянныя кроплі. Дождж выгнуўся доўгай сеткай, рухомай і бліскачай.

Набегшая хмарка коротка выціснулася над Палінкай, і паспешлівы, часты сухі шлах заціх.

Унізе абарваўся гул. Грыша вылез з машыны, прайшоўся, размінаючы зацёкшыя ногі. Зараз ён паглядзіць уверх, будзе шукаць Палінку поглядам.

Над дзяўчынай нізка ў вясёлым блакіце неба хутка беглі дымчатыя абрыўкі хмар. Іх краі свяціліся. Палінка ведала — калі глядзець зараз на яе, то знізу здаецца — рухаецца яна разам з усёй белай грамадай будынка, нібы высока на барту акіянскага парахода.

Палінка засмяялася. У валасах, на вейках задрыжэлi кроплі.

Яна азірнулася на сяброўку.

Каця адчула погляд, узяла вочы.

— Ты ўжо?!

Яна не скрывала зайздрасці.

— На шэсць радоў абагнала! Цагліны, як пагляджу, лягчэй пілаванага цукру ў цябе! Ніяк не дагнаць... На год пазней за мяне на будоўлю прыйшла, а бач ты, які спрыт у руках!

Каця памахала кельмай.

— Чаго маўчыш? На Грышку заглядзелася? А чаго глядзець? Ты ў нас вось якая, у самае неба расцеш, а ў яго ў біяграфіі плямка ёсць, хоць і маленькая яна, ды на самым відным месцы!

— Ты пра следства?

— А пра што ж?

— Грошы, кажуць, знайшліся. Дарэмна ты пра яго так. Паглядзела б, як ён за званне ўдарніка камуністычнай працы змагаецца. Нам бы з табой павучыцца ў яго!..

— Шырма адна, не разумееш! — Каця нечакана разлавалася. — Калі не вінаваты — не прыцягвалі б, я так разумею! Яна са злосцю шлёпнула раствор і цяжка апусціла на яго цагліну.

— Дамовіліся, напэўна, сустрэцца сёння?

— Будзе ў Доме культуры на танцах.

— На тваім месцы я з такім хлопцам — ні-ні! Пра цябе ў газетах пішуць, сам Еўсюкоў руку падае... Адным словам, уверх ідзеш, у вялікія людзі. А звязашся з Грышкам — адразу на самы ніз сцягне.

— Ды кінь, Каця, нудная ты...

— Успомніш мае слова...

— Дзіўная... Заладзіла адно!

У Доме культуры танцавалі пад радыёлу

Будынак быў зусім новы. Соладка пахла маслянай фарбай, лакам і клеём. У фая, дзе звычайна наладжвалі танцы, пад круглым купалам трымалася блакітнае святло, маладое і свежае.

Грыша, у белай кашулі з закасанымі рукавамі, заўважыў Палінку, праціснуўся да яе праз натоўп дзяўчат.

Пастаялі, топчачыся на месцы. З'елі па порцы марожанага.

— Што рабіць будзем? — спытала Палінка, выціраючы хусткай губы. — Пятанцуем?

Грыша памуляўся.

— Я не тое, каб вельмі... Вальс крыху выходзіць... Больш гляджу, як танцуюць...

— Таксама занятак, — Палінка засмяялася, адкінула назад галаву. — Што ж, і мне глядзець?

Грыша памаўчаў. Раптам усміхнуўся:

— Вось дык пара! Ён доўгі, ды яшчэ падбародак вышэй галавы задраў, а яна маленькая... А стараецца дзяўчына як — сур'ёзна танцуе, нібы адказную работу выконвае!

Палінка нахмурылася, гледзячы спадылба на танцуючую пару, не вытрымала, таксама ўсміхнулася:

— Гэта Каця, сяброўка мая, з альфрэйшчыкам Цімоніным. Прывык ён да столі галаву задзіраць... Каця вельмі сур'ёзная дзяўчына. Танцуе цудоўна. Не заўважала раней. Скажу ёй.

І, адварнуўшыся, дадала:

— Душна тут...

Ён радасна адгукнуўся:

— Пойдзем адсюль, га?

Пайшлі, нібы загадзя згаварыліся, да ракі.

На водмелі купаліся хлапчукі, жаўцеючы смуглявымі целамі. Дарослыя тут не купаліся — брудна і месца люднае.

Пад мостам шырока разыходзіліся кругі. Вынырнуў мужчына, шумна, соладка адфыркаваючыся:

— Сіла! — стагнаў ён. — Жалеза!

Гэта быў немалады рабочы з іх участка. Яму так вольна і лёгка ў вадзе, што Палінка і Грыша пазайздросцілі.

Правы бок ракі ля высокага берага зацякаў зеленаватым сумным змрокам. Рабочы, бялеючы сівой, нібы ў мыле, патыліцай, павольна плыў у ценю, доўгая складка вады пацягнулася ў абодва бакі, уздрыгваючы прыглушаным, вялым бласкам.

Нізкі пясчаны бераг быў яшчэ падзённаму яркі і цёплы. Адбітак вокнаў базы леспрамгаса бледна лёг на ваду і плыў, але ніяк не мог даплысці да цёмнага берага.

— Яўсеіч перабраў крыху, — сказала Палінка.

Грыша ўсміхнуўся:

— Якраз у норме... З'ездзіць бы нам у нядзелю на возера, га?

На гліністай макаўцы ўзгорка стаяла таполя з аблупленым ствалом і кароткім абрубкам-пнём. Верхавінка таполі блішчэла на сонцы.

— Пасядзім на пні, — прапанавала Палінка.

З узгорка добра быў відаць горад, зусім ля ног стаяў Дом культуры будаўнікоў з акуратным радам калон.

Гэтыя калоны мы ўвосень выкла-лі, — сказала Палінка.

Нібы па разгубленасці, Грыша ўзяў руку дзяўчыны, патрымаў у сваёй, пагладзіў.

Ласка была павольная, асцярожная. Гарачыя моцныя пальцы сціснулі яе далонь.

— Купал вось як гарыць, — сказаў Грыша, каб скрыць хваляванне.

Палінка адчувала, як моцнымі, глухімі ўдарамі калоціцца сэрца яго пад кашуляй, якая пахла паленым. Падумала: сам прасваў.

Палінка зрабіла выгляд, што не заўважыла, дзе яе рука.

І калі, як ёй здалося, прайшло даволі часу, каб заўважыць, яна нахмурыла бровы, пацягнула руку, заклапочана, амаль злосна сказала:

— Мне пара!

І ўжо мякчэй дадала:

— Яшчэ адзін экзамен у тэхнікуме за-стаўся, на трэці курс пераходжу... І заўтра ўставаць рана — трэба падрыхтаваць рабочае месца.

— Яшчэ крыху, Палінка, га? Зусім дзі-цячы час!

Яна скасіла вочы на гадзіннік: так, ра-навата. Завагалася.

— Не, — рашуча сказала Палінка. — Не магу. — І ўстала.

Грыша паслухмяна падняўся.

У інтэрнаце было яшчэ пуста. У па-кой, пакалыхваючы фіранку, ішло цёп-лае п'янае паветра — вельмі пахла ака-цыяй. Па калідоры шумна ішлі дзяўчаты, смяяліся. Стукалі дзверы.

Стала сумна. Навошта спяшалася — па-была б яшчэ крыху з Грышам, з ім так добра...

Раскрыла задачнік па тэарэтычнай ме-ханіцы. Стала спакойней. Падумала: пра-вільна зрабіла, трэба стражэй з хлоп-цам — будзе лепей.

Каця здзівілася, застаўшы Палінку дома.

— А я думала, звёў цябе гэты шала-пут!

Палінка стрымана адказала:

— Ён добры хлопец...

Каця ўважліва паглядзела на яе, па-ціснула плячыма.

Адсунуўшы кнігу, Палінка падпёрла

кулакамі падбародак, успамінала ласка-выя вочы Грышы...

У нядзелю, прычэсваючыся ля акна, Каця насмешліва кінула праз плячо:

— Твой прывалокся, пад акацыяй ста-іць... Бяжы!

Палінка спакойна адгукнулася:

— І пабягу.

Падышла да акна, кінула Грышу. Вы-сока затрэсла над галавой рукамі, за-ламваючы іх, улезла ў вузкую спадніцу.

— Куды пойдзем? — спытала, вый-шаўшы да яго.

Было гарача. Сонца сляпіла. Грыша, які стаміўся ад чакання, глядзеў на дзяўчыну гарачымі вачыма.

— За горад, на возера б...

Яна паморшчылася:

— Яшчэ прыдумаў. Задыхнуцца мож-на ў трамваі ў такую гарачыню!

Прыхапіла губамі кветку акацыі, ско-са зірнула:

— Добра, — паблажліва згадзілася Палінка, — паколькі лепшага не прыду-маў!..

У вартаўніка яны з цяжкасцю вымалі-лі апошнюю лодку. Шчаслівыя, урачыста пайшлі ўперадзе яго, несучы вёслы.

Вартаўнік нагнуўся, адамкнуў замок.

Лодка пахла ракой, мокрым дрэвам — знаёмым, клічучым пахам. Завальваючы-ся з борта на борт, Палінка прабралася ўперад і села на гарачую глянцавітую дошку сядзення. Адразу прыціхла, па-корна глядзела на Грышу.

— Не перакулімся? — спытала яна.

Грыша ўсеўся насупраць. Палінка ве-дала — у гарадскіх спаборніцтвах па веславанню ён заняў першае месца.

Грыша, адчуваючы маладую, звонкую сілу ва ўсім целе, лёгка і ўпэўнена апу-сціў вёслы ў светлую, пругкую ваду, пасмейваючыся са сполаху Палінкі, па-зіраў на яе загарэлыя да бляску рукі і плечы.

Востра ўспыхвалі кроплі, звонка скоч-валіся з вёслаў у ваду.

Палінка апусціла руку ў ваду.

Ляціце, галубы, ляціце, —

нягучна заспявала дзяўчына.

— Ой, — раптам спыніла яна песню. —

Пра гадзіннік зусім забылася!

Адшпіліла бранзалетку, працягнула

Грышу.

— Схавай — намачу.

Гадзіннік бліснуў золатам. Грыша бе-

ражліва апусціў яго ў пярэдняю кішэ-ню штаноў.

Ля астраўка, проста над вадой звесі-ліся галінкі кустоў. У іх ценю відаць бе-лыя гарлачыкі. Павярнулі да іх.

Палінка прыўстала, нецярпліва пацяг-нулася да вузлаватай галінкі. Лодка ўвайшла пад зялёную павець лісця, спружыніста стукнулася аб карэнне. На твар, на сукенку дзяўчыны лёг карунка-вы, дрыготкі цень; заскакалі блікі. Гры-ша ўсміхаўся, белыя зубы яго мокра свяціліся.

Ён падчапіў вяслом гарлачык. Палінка перагнулася, чапляючыся за галінку, вы-цягнула, кінула сабе ў прыпол. Асця-рожна кратала кончыкамі пальцаў бе-лыя пялёсткі, разглядаючы далікатную мокрую кветку.

Да бартоў, да вёслаў наліпалі лісце, сцяблы падводных траў, раска. Грыша запрацаваў адным вяслом, разварочва-ючыся. Выплылі на святло.

Яны плылі ўсё далей, на самую ся-рэдзіну возера. Яно рабілася ўсё больш пукатае, цяжкае, шкляное. У бяздоннай празрыстасці яго ляжалі распасцёртыя воблакі.

На борт з аблупленай сіняй фарбай села страказа, моцна ўчапілася драцяна-кволымі лапкамі. У слюдзяных крылах тонка, празрыста пералівалася вясёлка. Здавалася, што страказа глядзіць адра-зу на ўсе бакі смалістымі вузлякамі не-рухомах вачэй.

Ускрыкі ля берага, на вадзе, усплёс-кі — дрымотна... Палінку нібы пругка закалыхвалі моцныя рукі. Сонна хлюпа-ла вада на дне лодкі, пераліваючыся ля босых ног, паплёскавала за бортам...

Над карычнева-бронзавымі плячыма Грышы, над галавой яго неба палыхала роўным блакітным полымем. Дзяўчыну абвалакваў павольны, празрыста-цягучы мёд спакою, душэўнай паўнаты... Каця са сваім недавер'ем засталася дзесьці далёка-далёка па той бок радасці.

— Грыша, а Грыша, — паклікала Па-лінка, — я хацела спытаць... Як гэта бы-ло ў цябе з Лабушкіным?

Грыша, жмурачыся ад блікаў, глядзеў на яе блакітнымі шчылінамі вачэй.

— Ды так... Ён па латарэі халадзільнік выйграў, грашыма атрымаў — на мота-ролер. А тут і зарплата падаспела. Пры-нёс грошы ў інтэрнат, а раніцай шуміху

падняў — зніклі! На каго думаць? Ваня Чуман раней яшчэ да нявесты паехаў. Падумалі на мяне — больш нікога ў нас у пакоі няма. Пачалося следства. Але тут грошы знайшліся. Аказваецца, Васіль іх з месца на месца перакладаў ды забыўся, што сунуў за карціну.

Грыша памаўчаў, адварочваючыся ад сонца.

— Страшная гэта справа, калі падзраюць. Жыць не хочацца. Васілю — ніколі не дарую... Ведаў жа мяне добра — у школе разам вучыліся, разам у камсамол уступалі. «Я ведаю, кажа, ты сумлены. Сотню, тысячу не возьмеш. А чатыры тысячы — сума ж! — можа і не ўстаяў... Так што вярні, калі ўзяў, і забудзем пра гэта!» Як гэта ад лепшага сябра такое чуць?

— Вось гад! — не вытрымала Палінка.

На паўстанак прыйшлі на змярканні вельмі стомленыя. З кубка, прывязанага да бачка ланцужком, напіліся вады, якая пахла вугалем і жалезам. Палінка вымыла рукі.

Хутка цямнела. Для пераезда ўзвышаліся чорныя контуры таполяў.

Праімчаўся цяжкі таварны цягнік, прасыпаючы буйныя чырвоныя іскры: гарэлі тармазы. І адразу нацякла густая чарната ночы.

— Загуляліся мы, — сказала Палінка. — Каця непакоіцца! Так позна я вяртаюся ў першы раз.

— Сустрэў яе ўчора, прайшла міма, і паглядзела так... Уражанне, што адразу, як я адышоў, правярыла свае кішэні — ці ўсё цэлае.

Палінка засмяялася. Гэта праўда. Не даварае яна Грышу. Папрасіла:

— Не крыўдуй на яе. Яна мне добра хоча. Вельмі асцярожная, усяго асцерагаецца — як бы чаго кепскага не выйшла...

— Вось-вось... Не люблю такіх, якія ўсё з аглядаюць... Ты б як-небудзь яе перавыхоўвала пакрыху, ці што... Ты ж яе камсорг... А яна, мне здаецца, на цябе ўплывае...

— Ну, вось яшчэ, хіба я свайго характару не маю...

У начной цішыні інтэрната Палінка зняла туфлі, пайшла босая па калідоры. Каця не спала.

— Зусім ты галаву згубіла! — нядобра сустрэла яна Палінку.

Уключыла электрычнасць, глядзела на сцярожана, чакальна.

Палінка апусцілася на крэсла, стомлена шчаслівая, закінула галаву. Шумна дыхаючы, пачала піць з графіна ваду.

— Цёплая...

— Паўночніцай зрабілася!

— І няпраўда, — Палінка паставіла графін, выцерла губы, — яшчэ адзінаццаці няма.

— Як жа! Нядаўна прагудзела першая гадзіна!

— Ну, вось яшчэ! — Палінка выгнула руку. — Ой, дзе ж яны?

Каця аж падскочыла на ложку, нібы толькі і чакала гэтага.

— Прапалі? Так і ведала!

Яна затармасіла Палінку, прымусіла расказаць усё, з самага пачатку.

— Мы глядзелі на гадзіннік на станцыі, ён быў у мяне, то ў яго. Але потым ён аддаў яго мне.

— Аддаў? — Каця выразна паглядзела на Палінку. — Добра. Дзе вы яшчэ стаялі, пад акацыяй, кажаш? Гадзіннік у Грышкі. Тушы электрычнасць. Маўчы!

Палінка ляжала з адкрытымі вачыма. У акно цягнула свежасцю. Шкада, гадзіннік з надпісам — імяны, падарунак за перамогу ў сацыялістычным спаборніцтве...

— Усё ж спытай у Грышкі, — сказала раніцай Кацька. — Можа ён у яго застаўся... Ты вельмі верыш яму. Усё ж — другі выпадак такі з ім. А Васілю, кажуць, грошы ён падкінуў... Колькі ты яго ведаеш? Даўно?

— Не, ты ж ведаеш. Але я веру яму...

Увечары Кацька штурхнула Палінку ў плячо:

— Ужо тут твой, на сваім пасту пад акацыяй... Пачакай, я з табою!

— Чаго гэта?

— Паслухаю, як ты размаўляе з ім будзеш... І потым — экзамен, больш дваццаці мінут не гуляй... З табою буду — нікуды не павядзе цябе.

Утраіх моўчкі прайшліся да канца вуліцы.

— Далей не пойдзем, — сказала Кацька, — экзамены.

Грыша паглядзеў на яе, павярнуўся да Палінкі:

— Можа гадзіны праз дзве зайсці?

Палінка машынальна падняла левую руку, пачырванела.

Грыша здзівіўся:

— Што гэта ты? А гадзіннік дзе?

— Гадзіннік, Грышанька, не збераглі...

— Сапсаваўся?

— Прапаў... Вярнулася дадому, а яго няма на руцэ. Апошні раз і бачыла яго ў чвэрць адзінацатай, памятаеш?

— Загадкава знік, — уставіла Каця. — Яна больш не давала яго табе?

— Не. Здаецца, не. Магу пашукаць. Ах, шкада, не тыя штаны на мне...

— Пашукай, пашукай, — ветліва папрасіла Кацька.

Грыша заўважыў, як дзяўчаты пераглынуліся. У Палінкі быў насцярожаны позірк. Усмешка адразу пагасла ў яго на губах. Цёмная чырвань заліла твар, затым ён павольна, змартвела збялеў. Кацька глядзела на яго, не моргаючы, пабліскавала халоднай вільгацю шэрых вачэй.

Дні праз два Грыша падняўся на будаўнічыя рыштаванні, падышоў да Палінкі.

— Вазьмі... Знайшоўся.

Каця здалёку пільна назірала за ім.

— Проста гара з плеч! — Палінка вінавата ўсміхнулася.

Грыша перасмыкнуўся, як ад удару. Павярнуўся і пайшоў уніз па хісткай, спружыністай дошцы.

— Што я табе гаварыла? Што? — заспяшалася, радуючыся, Кацька. — Вось і добры! Сумлены, лепшы за ўсіх! Спёр непрыкметна гадзіннік, а калі не выйшла, вось ён і знайшоўся! Васілю ён таксама грошы падкінуў, почырк адзін і той жа! Эх ты, цюця! Такіх сумленых ды добрых я за вярсту чую!

Палінка стаяла нерухома, маўчала. Пальцы, якія сціскалі ручку кельмы, уздрыгвалі.

Увечары яна пазірала ў акно — а можа стаіць Грыша. Што яна скажа яму?

Каця адчувала сябе імянініцай:

— Такіх крахабораў, як Грышка, свет не бачыў! Кажуць, з даўгоў ніколі не

вылазіць... У апошнія дні напавычаў у хлапцоў — хто колькі даў — па дзесятцы, па пяцёрцы... Ды больш яму ніхто і не дасць. Як жа, верне, чакай... Скажы дзякуй, разгледзела я, што ён за фрукт. Цяпер і блізка не падпускай.

— Даволі, без цябе моташна...

Увечары Грыша не прыйшоў. Не было яго і ў нядзелю.

Убачыла яго толькі ў дзень зарплаты ў канторы. Ён ішоў уздоўж чаргі са сціснутым у руцэ пачкам грошай, выцягваў і аддаваў па паперцы хлопцам. Каця, як відаць, і тут мае рацыю...

Ён наткнуўся на яе, вочы нібы попелам у яго зацягнуліся, слізнулі далей — быццам не пазнаў. Пахіснуўся. «П'яны», — ахнула ў душы Палінка.

Ужо выходзячы з памяшкання, убачыла Грышу зноў. Ён засунуў у кішэню апошнюю паперку, якая засталася ад тугаго пачка, — рублёў пяцьдзесят. У Грышы, яна толькі зараз заўважыла, быў змучаны твар, гарэлі запалыя вочы. Зрабілася балюча і шкада шалапутнага хлопца, захацелася дапамагчы яму.

Падышла Каця, ззаду абняла за плечы.

— Пайшли! Гарбатага магіла выправіць!

Да чаго ж зіркастая гэтая Кацька!

Ужо ў верасні, у суботу, спяшаючыся на заняткі, Паліна мылася на двары. Нерухама застыў вежавы кран, змоўкла бетонаяшалка. Падышлі, штурхаючыся, хлопцы, пырскалі вадой на дзяўчат. Рыжы Сашка, тынкоўшчык, ратуецца ад Кацькінага кулака, піснуў, рвануўся ўбок, штурхнуў Палінку. Яна якраз надзявала гадзіннік на руку. Ён сарваўся і шлёпнуўся далёка ў гразь.

Палінка стукнула нязграбнага хлопца ў спіну думка кулакамі.

— Чорт рыжы!

Сашка, нібы спалохаўшыся, уцягнуў галаву ў шырокія плечы, ступіў у гразь.

— Цяпер усё яму! — сказаў ён, выцягваючы гадзіннік за бранзалетку з гразі. — Упаў на цэглу.

— Не шанцеце табе з ім, — сказала Кацька, — у красці не ўкралі, а вось...

Сашка выцер гадзіннік.

— Новенькі... Залаты. Добра жывеш, дзеўка!

Палінка адшпіліла бранзалетку, праціраючы гадзіннік насоўкай, моўчкі, звёўшы бровы ў адну лінію. Сашка прымоўк, адышоў убок.

— Ды гэта не мой гадзіннік! — раптам ускрыкнула Палінка. — У маім на вуглах пазалотка аблезла і надпіс быў тут!..

— А ну, дай глянуць, — нахілілася Кацька. — Ды ты корпус раскрый... Вось... І сапраўды — не твой! Гэты — залаты, з пробай! Цуд!

Сяброўкі ўзнялі галовы, паглядзелі адна адной у вочы. Зрэнка ў Палінкі сталі вострымі.

— Не чапай! — сказала яна, засланяючы гадзіннік.

— Куды ж ты? Пачакай, нам жа разам! — заскакала на адной назе Кацька, паспешліва соваючы мокрую нагу ў туфель.

Палінка, не спыняючыся, прыклала гадзіннік да вуха. Ён жыў, біўся ў яе руцэ, як усхваляванае сэрца...

Ваш прыклад НАТХНЯЕ

Саара МЯКІНЕН

Прабыванне ў Мінску дэлегацыі жанчын — членаў Камуністычнай партыі Фінляндыі. Члены дэлегацыі на Цэнтральнай плошчы г. Мінска.

Фота Д. Прэса.

У ліпені ў сталіцы нашай рэспублікі пабывала ў гасцях дэлегацыя жанчын — членаў Камуністычнай партыі Фінляндыі. Дэлегацыю ўзначальвала інструктар аддзела прапаганды Цэнтральнага Камітэта партыі Саара Мякінен. У сваім артыкуле наша паважаная гасця дзельніца ўражаннямі аб паездцы.

Ад імя жаночай дэлегацыі Камуністычнай партыі Фінляндыі дазвольце перадаць праз ваш часопіс жанчынам Беларусі сардэчнае прывітанне.

12 жанчын — членаў нашай дэлегацыі, якія прыехалі з розных куткоў Фінляндыі, з'яўляюцца прадстаўніцамі самых

разнастайных прафесій. Большасць з нас гасцюе ў вашай краіне ўпершыню. Мы азнаёміліся з горадам-героем Ленінградом, з Масквой і з вашай сталіцай — Мінскам, наведалі заводы, дзіцячыя ўстановы, бальніцы, музеі выяўленчых мастацтваў, саўгас і калгас. Як

лепшых сваіх сяброў прымалі нас савецкія людзі. Дзе б мы ні былі, мы ўсюды адчувалі, што знаходзімся ў краіне, якая з велізарным натхненнем будзе сацыялізм і ўзводзіць рыштванні для будаўніцтва камунізма.

Кожны сумленны чалавек, які наведваў Савецкі Саюз, не можа не бачыць і не адчуваць на кожным кроку велізарнага імкнення савецкага народа да міру. Гэтае імкненне праяўляецца ў вашых гіганцкіх дасягненнях у галіне сацыялістычнага будаўніцтва, у вашай актыўнай барацьбе за мір.

Мы, камуністы Фінляндыі, таксама актыўна змагаемся за мір. Галоўная наша задача ў гэтай барацьбе — умацоўваць палітыку міру і дружбы ў адносінах паміж Фінляндыяй і Савецкім Саюзам. Знаёмства з вашай краінай, з вамі дало нам новыя сілы для таго, каб у далейшым яшчэ больш умацніць нашу дружбу.

Мэтай нашай паездкі было азнаёміцца са становішчам жанчын у Савецкім Саюзе на вытворчасці, у дзяржаўным і грамадскім жыцці. Яшчэ раней,

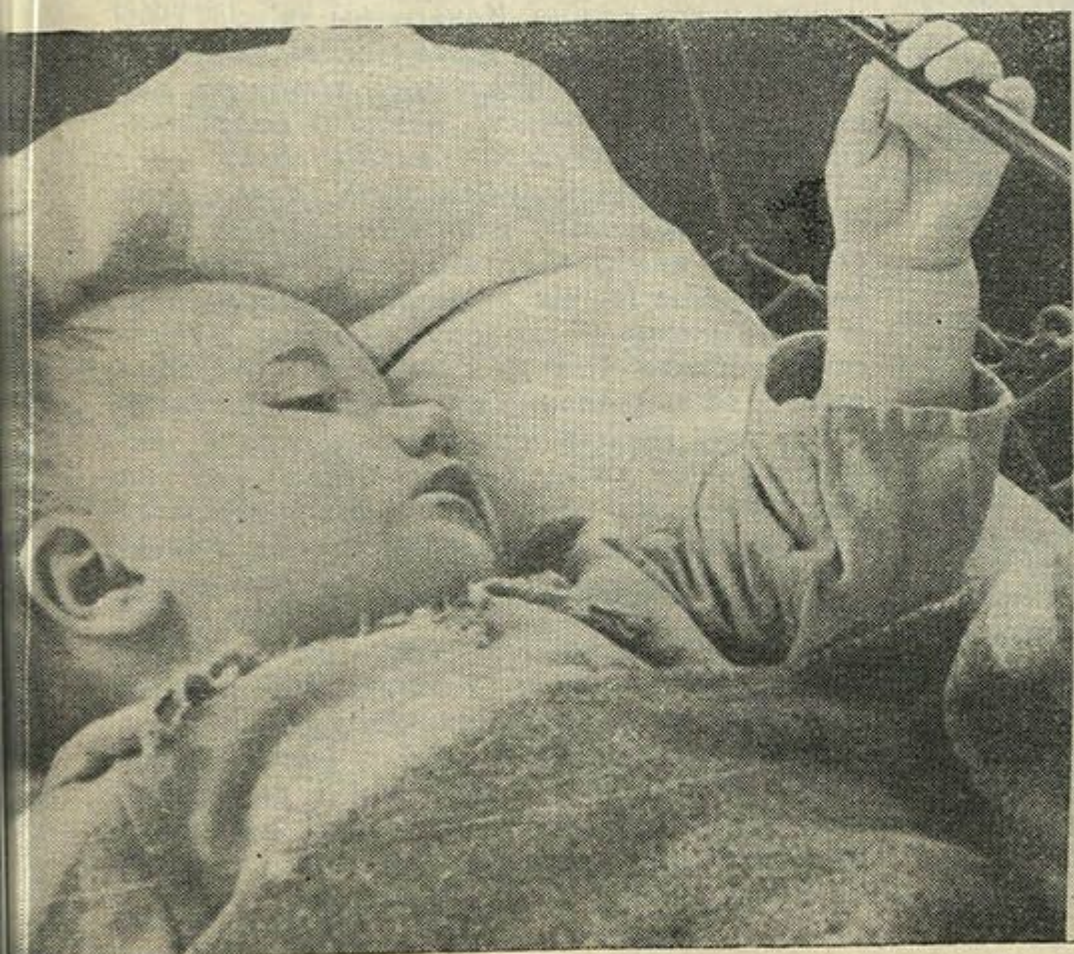
вывучаючы пытанні сацыялізма, мы даведаліся, што жанчыны ў СССР маюць роўныя правы з мужчынамі, а ў час нашай паездкі ўбачылі, як гэты прынцып ажыццяўляецца на практыцы. Нас вельмі здзівіла і ўрадавала тое, што на многіх прадпрыемствах, дзе нам давялося пабываць — на Мінскім камвольным камбінаце і гадзінніковым заводзе, на ленінградскіх швейнай і кандытарскіх фабрыках, — у якасці дырэктараў і іх намеснікаў, інжынераў і майстраў і на іншых адказных пасадах працуюць жанчыны. І гэта можна бачыць ва ўсіх галінах дзяржаўнага, грамадскага і культурнага жыцця.

Вам, савецкім людзям, гэта здаецца звычайнай з'явай. Раўнапраўе жанчын у вас — не гучны лозунг, а сама рэчаіснасць. У капіталістычных краінах — напрыклад, у нас у Фінляндыі — яшчэ вельмі шмат трэба зрабіць для таго, каб дабіцца раўнапраўя жанчын. За работная плата жанчын складае прыкладна 60 працэнтаў зароб-

У саўгасе «Забалоцце» Віцебскай вобласці пабудаваны новы будынак для дзіцячага сада і ясляў. Каля пяцідзiesiąці дзяцей рабочых саўгаса размясціліся ў прасторных пакоях новага дома.

На здымках: злева — у дзіцячых яслях; справа — у дзіцячым садзе.

Фота П. Нікіціна.

ку мужчын, занятых на той жа рабоце. Закон не прадугледжвае водпуску па цяжарнасці з захаваннем зарплаты.

Доступ жанчын да прафесій, якія патрабуюць высокай кваліфікацыі, абмежаваны ўжотым, што прафесіянальнае навучанне дзяўчат вядзецца ў вельмі вузкім напрамку: іх вучаць дамаводства, шыццю, рукадзеллю, рыхтуюць з іх гандлёвых і канторскіх служачых.

Мы, жанчыны-работніцы Фінляндыі, ганарымся тым, што Савецкая ўлада на практыцы ажыццяўляе раўнапраўе жанчын. Ваш прыклад натхняе і ўзбройвае жанчын капіталістычных краін на барацьбу за свае правы.

Дарагія савецкія сябры, вам незнаёмы клопаты і гора, якія прыносіць беспрацоўе. Для вас механізацыя і аўтаматызацыя азначаюць павышэнне заробаткаў, паляпшэнне ўмоў працы і скарачэнне рабочага дня. Для нас жа гэта азначае беспрацоўе і цяжкія думы пра заўтрашні дзень. Толькі згодна з афіцыйнымі данымі мінулай зімою ў нас было прыкладна 70 тысяч беспрацоўных, а сапраўдная колькасць іх наможа перавышае гэтую лічбу.

Пенсіі па старасці ў нас даюць з шасцідзесяціпцігадовага ўзросту. Толькі ў выключных выпадках адзінокім жанчынам назначаецца пенсія з 60 год. Пенсіі вельмі малыя і з'яўляюцца ўласным зберажэннем самога рабочага: ён адлічвае ад сваёй заробатнай платы падатак, прызначаны для выплаты пенсій.

Дарагія жанчыны Беларусі! Я карыстаюся выпадкам, каб ад імя ўсёй дэлегацыі выказаць пачуццё глыбокай удзячнасці за той сяброўскі прыём, які сустрэла наша дэлегацыя ў Мінску.

Ганарымся тым, што нам давялося пазнаёміцца з гераічнай, баявой гісторыяй, прадпрыемствамі і культурнымі ўстановамі вашай рэспублікі і сталіцы, з сістэмай кіравання, з вашымі гіганцкімі дасягненнямі ў галіне сацыялістычнага будаўніцтва. Такія дасягненні магчымыя толькі ў краіне, дзе народ з'яўляецца сапраўдным гаспадаром свайго лёсу.

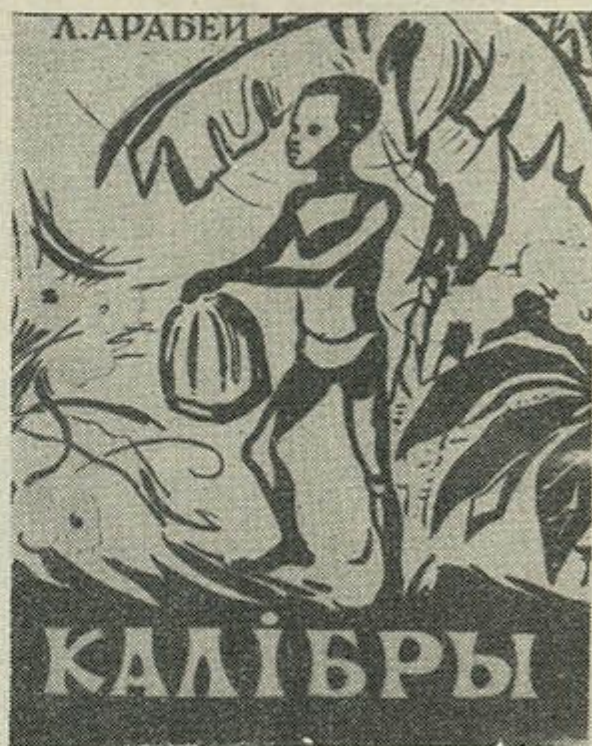
ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ ЧЫТАЧОЎ

У НОВАЙ кніжцы Лідзіі Арабей, якую пісьменніца прысвяціла дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту¹, ёсць цікавае апавяданне «Дарагая знаходка». У вёску з горада са сваім бацькам-аграномам прыехаў хлопчык Валодзя. Спачатку ўсё ў вёсцы яму здаецца сумным, звычайным, будзённым. Няма тут нічога гераічнага, нічога рамантычнага, тым больш, што да гэтага Валодзя жыў спачатку ў легендарным Брэсце, а потым — у Оршы, дзе ў гады вайны дзейнічалі адважныя заслонаўцы. Але аднойчы разам са сваім новым сябрам Шурам Валодзя спусціўся ў пячору, што была недалёка ад вёскі. І вось перад дапытлівымі хлопчыкамі разгарнуліся найцікавейшыя старонкі гераічных падзей нядаўняга мінулага... Сябры даведваюцца, што і ў вёсцы Калінаўцы ў гады вайны існавала падпольная камсамольская арганізацыя, а старэйшы брат Шуры — Мікола са сваімі сябрамі — паплечнікамі па сумеснай барацьбе быў расстраляны фашыстамі. Знойдзеныя ў пячоры рапарты і дакументы падпольнай арганізацыі хлопчыкі нясуць у школу, каб раскажаць усім піянерам пра мужнасць і гераізм старэйшых братоў і сясцёр.

Паклаўшы ў аснову твора звычайную жыццёвую гісторыю, Л. Арабей здолела проста і задумана, у зразумелай і яснай форме раскажаць дзецям пра гераічную барацьбу камсамольцаў з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Хлопчыкі і дзяўчынкі, якім адрасуе сваю кнігу пісьменніца, нарадзіліся пасля вайны і не ўяўляюць, што такое вайна, не ведаюць жахаў смерці і разбурэння. Каб яны ніколі не ведалі гэтага, трэба выходзіць з іх актыўных і мужных змагароў за мір. Неабходна, як гэта ні цяжка, раскажаць падлеткам усю праўду аб вайне, аб фашызме, аб мужных барацьбах за свабоду і незалежнасць Радзімы. З гэтага пачынаецца выхаванне патрыятызму. Прыклад старэйшых вучыць маленькіх быць мужнымі.

Проста і шчыра раскажае пісьменніца аб жыцці, гульнях, вучобе сваіх маленькіх герояў у апавяданнях «Васільковы бант», «Непрыемная гісторыя», «Шурава крыўда», «Маё і тваё». Гэтыя творы вучаць дзяцей быць сумленнымі ў працы і ў вучобе, шчырымі ў сяброўстве, вучаць заўсёды дапамагаць малодшым і слабейшым, выходзіць рысы калектывізму. Апавяданні Л. Арабей пазбаўлены нуднай, прасталінейнай павучальнасці. Выхаваўчая ідэя вынікае з усёй тканіны таго ці іншага апавядання. Вачыма сваіх маленькіх герояў пісьменніца бачыць звычайныя з'явы штодзённага жыцця дзяцей і нібы рамантызуе іх. Што, здавалася б, цікавага ў тым, як Галя абараніла ад сабакі хлопчыка, які яе нядаўна пакрыўдзіў («Васільковы бант»)? Або ў тым, як Шурык зайздросціць свайму старэйшаму брату-першакласніку («Шурава крыўда»)? Хіба займальная сама па сабе гісторыя, калі Міша выйшаў першы раз пакатацца на новым трохколавым веласіпедзе («Маё і тваё»)? Але паспрабуйце прачытаць гэтыя апавяданні маленькім, і вы ўбачыце, з якой цікавасцю яны будуць іх слухаць...

Апавяданні «Новае сяброўства», «Калібры», «Птушка Хірасімы» прысвечаны такім складаным для дзіцячага ўспрымання і сур'ёзным тэмам, як барацьба за мір, ін-

тэрнацыяналізм, выкрыццё звярынага аблічча заакаянскіх імперыялістаў. Кожнага дзіцячага пісьменніка пры распрацоўцы гэтых тэм хвалюе пытанне: а ці ўсё будзе зразумела дзецям? Як ім раскажаць пра такія складаныя абагульняючыя паняцці, як класавая барацьба, сацыяльная няроўнасць? Трэба зазначыць, што Л. Арабей і ў гэтых творах знайшла шляхі да дзіцячага сэрца. З першых жа радкоў апавядання «Калібры» маленькі чытач спачувае дзесяцігадоваму Хоці з далёкай лацінаамерыканскай краіны. У яго цяжка захварэла маці, і, каб выратаваць яе, Хоці рашае прадаць сваё адзінае багацце і радасць — маленькую птушку калібры. Хлопчык не ведаў, што гэта — самая маленькая, самая рэдкая і каштоўная птушка ў свеце, якіх вельмі мала засталася нават у Бразіліі, на радзіме калібры. Таму ён на рынку просіць за яе ўсяго толькі адзін крузейра, роўна столькі, колькі патрэбна, каб купіць хіны для хворай маці. Птушкай зацікавіліся два амерыканцы ў ваеннай форме, і ў спрэчцы паміж сабою — каму быць уладаром гэтай цікавай птушкі — адзін з амерыканцаў задушыў яе. Грубы цынізм чужынцаў нараджае гнеў і абурэнне ў сэрцы Хоці, у сэрцах усіх яго суайчыннікаў, сведкаў гэтай сцэны. Цяпер Хоці пачынае разумець, чаму так ненавідзяць амерыканцаў у яго краіне. Канкрэтны эпізод, расказаны ў апавяданні пісьменніцай, дапаможа юнаму чытачу зразумець варожую для народаў свету сутнасць палітыкі амерыканскіх імперыялістаў.

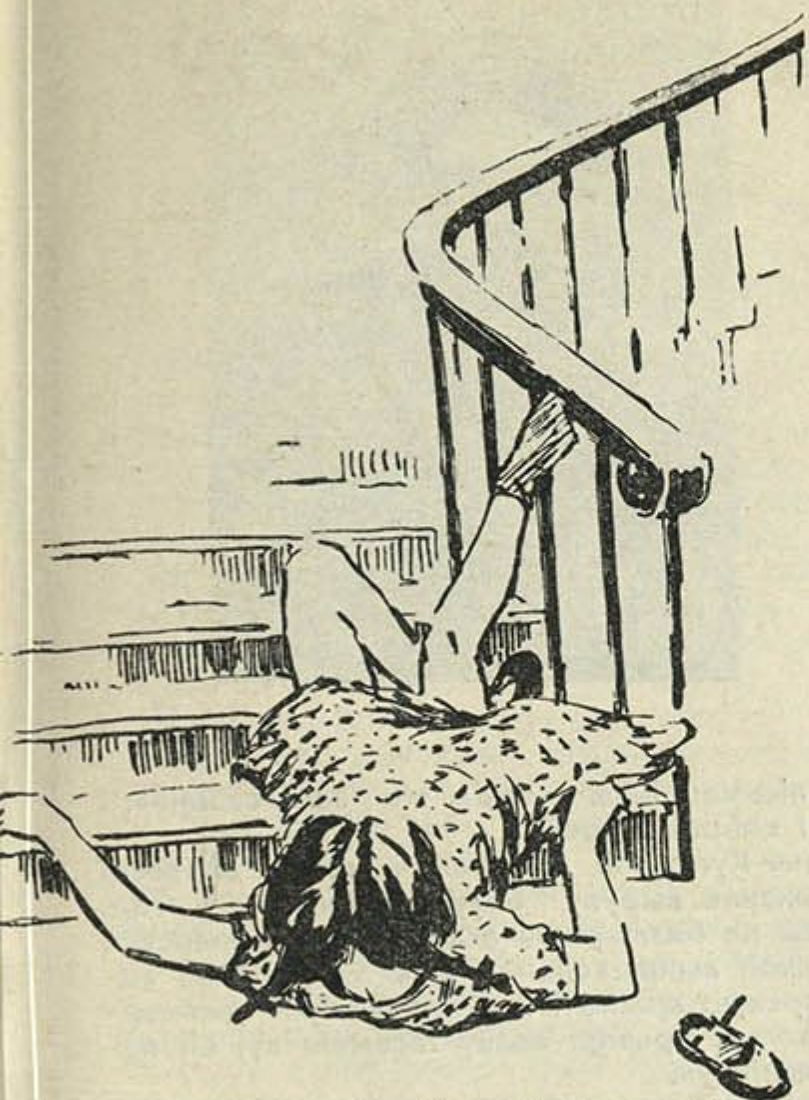
Гэтай жа ідэяй пранікнута апавяданне «Птушка Хірасімы». Вобраз маленькай Сасакі, якая памірае ад страшэннай прамянявай хваробы (вынік атамнай бамбардзіроўкі амерыканцамі гарадоў Хірасімы і Нагасакі), натхняе ўсіх дзяцей Японіі змагацца за мір, за вызваленне сваёй краіны ад імперыялістаў. Пісьменніца вельмі чула і тактоўна малюе сцэну смерці Сасакі, каб не запалохаць, не нанесці траўмы празрыстай і шчырай душы маленькага чытача. Апавяданні «Калібры» і «Птушка Хірасімы» вылучаюцца не толькі важнай выхаваўчай ідэяй, яны значна пашыраюць круггляд дзяцей, знаёмяць іх з новымі паняццямі, рэчамі, звывачамі народаў замежных краін.

Новую кніжку Л. Арабей з вялікай цікавасцю прачытаюць хлопчыкі і дзяўчынкі, якія ўжо навучыліся чытаць, і праслухаюць тыя, каму толькі праз год-два трэба пайсці ў школу.

В. ПЯТРОУ

¹ Л. Арабей. Калібры. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1960.

НЕПРЫЁМНАЯ ГІСТОРЫЯ

Мал. І. Немагая

Як гэта здарылася, Ірынка і ўцяміць не паспела. Яна ўжо некалькі разоў з'ехала па лесвічных парэнчах, і ўсё было добра. А тут раптам нешта як крутанула, як тарганула — і яна паляцела. Аж іскры з вачэй пасыпаліся!

Дзяўчынка ўстала, схапілася рукою за нос і тут жа адчула, што ён пачаў пухнуць. З плачам пайшла яна дахаты.

— Хто ж гэта цябе так? — пляснула рукамі мама, убачыўшы ў дачкі разбіты нос.

«Калі скажу, што на парэнчах з'езджала, мама сварыцца будзе», — мільганула думка ў Ірынкі.

Мама павяла яе да рукамыніка, пытаючы на хаду:

— Дык хто ж гэта цябе? Хто?..

Нарэшце Ірынка скрозь слёзы працягнула:

— Во-о-ўка-а...

— Які Воўка? Шафёраў сын? — дапытвалася мама.

— Але-е, — яшчэ мацней заплакала дзяўчынка.

— Гэта ж трэба, — хвалявалася мама, асцярожна выціраючы ручніком твар дачкі. — Так жа і забіць дзіця можна! Я вось схаджу да яго бацькі, скажу, які ў яго сыноч гадзецца, няхай добра ўшчуче...

Як толькі мама сказала, што пойдзе да Вовінага таты, Ірынка

адразу перастала плакаць. Ёй здалося, што і нос ужо не так моцна баліць. А калі мама пайшла, пакінуўшы яе адну ў пакоі, дзяўчынка зусім устрывожылася.

«Што ж гэта будзе? — думала яна, шморгаючы носам. — Я ж схлусіла. Ніхто ж мяне не біў, я сама... Мамка яшчэ больш сварыцца будзе...»

У гэтую хвіліну ў пакой вярнулася маці.

— Бач ты, не прызнаецца, не біў, кажа. — Мама прытуліла Ірынку да сябе і пагладзіла па галаве. — Але бацька яго чалавек строгі. Паставіў Воўку ў кут, і той стаіць там.

— Стаіць? — перапытала Ірынка.

— Так яму і трэба, другі раз біцца не будзе, — адказала мама і пайшла на кухню.

Зараз Ірынка добра адчувала, што нос ужо зусім перастаў баліць. Але чаму ёй зрабілася так нядобра — яшчэ горш, чым тады, калі выцялася? Што гэта з ёй такое?

Дзяўчынка падышла да акна. На вуліцы гулялі дзеці.

«Вунь Коля са сваім самакатам, Валя са скакалкаю, Соня з лялькаю... А Воўка?.. Воўка недзе ў куце стаіць... Бо я зманіла, — думала Ірынка, і ў сярэдзіне ў яе нібы нешта пераварочвалася. — А каб мяне так — нізавошта ды ў кут?..»

Ірынка азірнулася. Мама ўходжвалася на кухню. Ціхенька, каб яна не заўважыла, дзяўчынка выслізнула за дзверы і выбегла на вуліцу. Вокны шафёравай кватэры выходзілі на двор. Стаўшы на лавачку, Ірынка магла ўбачыць, што рабілася ў іх пакоі. Так і ёсць. Воўка стаіць у куце і... плача. Той Воўка, які збіраўся стаць лётчыкам, які не баяўся вялікага кудлатага сабакі і не плакаў, калі прабіў нагу на цвік і калі рану залівалі ёдам!..

«Гэта ж ён плача ад крыўды. Ён зусім не вінаваты, а яго пакара-

лі», — падумала Ірынка і адразу ж пабегла ў кватэру да Вовы.

— Дзядзечка, дзядзечка, — гаварыла яна Вовінаму тату, які збіраўся якраз некуды ісці, — пусціце Вову гуляць, гэта не ён, гэта я сама... Гэта я зманіла, каб на мяне мама не сварылася...

Вовін тата здзіўлена паглядзеў на Ірынку, пасля на сына.

— Я ж казаў, што не біў, а мне не верылі, — выціраючы слёзы, сказаў Вова.

Ірынка, чырвоная, як півоня, з распухлым носам, пазірала ўніз, не адважваючыся падняць вачэй.

— Ну, добра, сыноч, ідзі гуляй, калі так, — сказаў нарэшце Вовін тата. Потым павярнуўся да дзяўчынкі: — Ідзі і ты гуляй, толькі больш носа не разбівай... І не хлусі больш, — дадаў ён, усміхнуўшыся.

І да таго радасна і лёгка зрабілася Ірынцы, што ўсё так добра скончылася.

— Хадзем, Вова, на двор, там даўно ўжо ўсе гуляюць, — сказала яна і першая выбегла за дзверы.

А. І. КУПРЫН

НАВАТ кветкі на радзіме пахнуць інакш... Словы гэтыя мог сказаць толькі чалавек, які вельмі многа адпакутаваў, многа адчуў і зразумеў. Словы гэтыя належаць рускаму пісьменніку Аляксандру Іванавічу Купрыну. Яны выліліся разам з горкімі і гарачымі слязьмі з глыбіні сэрца, якое доўгія гады балела пякучым болем па родных нівах і пералесках, па роднаму небу і лясных азёрынах, па роднай ласкавай мове — яе чалавек ніколі і нідзе не здольны ні забыць, ні выкрасліць з сэрца. З гэтымі словамі звярнуўся А. І. Купрын да савецкіх людзей у 1937 годзе, ступіўшы на родную зямлю пасля 18 год цяжкага, прыніжальнага жыцця на чужыне, у Парыжы.

Жыццё Купрына было цяжкае з самага дзяцінства. Бацька яго памёр рана, і хлопчак застаўся з маці — бездапаможнай ва ўсіх адносінах. Пачалося жыццё, у якім не было месца нават самай маленькай радасці. Затое колькі пакут, колькі прыніжэнняў і знявагі зведала дзіцячае сэрца. «...Мяне прымушалі цалаваць рукі ў дабрадзеяў, — у мужчын і жанчын. Маці запэўняла, што я не люблю ласункаў, хлусіла, што ў мяне залатуха, бо ведала, што ад гэтага гаспадаровым дзецям застанецца больш і што гаспадарам гэта будзе прыемна. Слугі здэкаваліся з нас: дражнілі мяне гарбатым, бо ў дзяцінстве я сутуліўся, а маю маці пры мне звалі прыжывалкай і салопніцай... Я ненавідзеў гэтых дабрадзеяў, якія глядзелі на мяне, як на неадушаўлёны прадмет, сонна, лена і паблагліва совалі мне руку ў рот для пацалунка»...

«Рака жыцця» — у апавяданні з такой назвай апісаў потым Купрын сваё сіроцтва і свае дзіцячыя пакуты.

Пазней з дапамогай усё такіх жа «дабрадзеяў» маці Купрына ўдалося ўладкавацца ва «ўдовін дом» у Маскве на Кудрынскай плошчы. Тут, разам з маці, некаторы час жыў і сын. «Сіроцкія» і «ўдовіныя» дамы... К. Паустоўскі пісаў: «Знявага чалавека ў гэтых дамах была даведзена да ступені майстэрства. Адсюль «не было другога выйсця, як хіба ў бальніцу ці на могілкі»...

Купрын апісаў сваё сіроцтва ў апавяданнях «Уцекачы», «Святая хлусня», «На спакоі».

Пасля сіроцкага перыяду пачаўся ваенны. Ён цягнуўся 14 год. Спачатку гэта быў кадэцкі корпус, затым Аляксандраўскае юнкерскае вучылішча ў Маскве. Нарэшце «нясенне страёвай службы» ў 46 пяхотным Дняпроўскім палку — полк стаяў у маленькіх закінутых гарадках Праскураве і Валачыску.

У 1889 годзе ў часопісе «Рускі сатырычны лісток» было надрукавана невялікае апавяданне «Апошні дэбют». Аўтар яго, васемнаццацігадовы юнкер Купрын, быў пакараны арыштам на гаўптвахце: юнкеры не мелі права выступаць у друку.

Апавяданне было першай літаратурнай спробай і не прынесла славы Купрыну. Аднак яно абудзіла ў ім пакуту пошукаў і надзей, без чаго не нараджаецца ні адзін пісьменнік.

Купрын пакідае вайсковую службу з 13 капейкамі ў кішэні і ідзе насустрач свайму пісьменніцкаму лёсу. У пошуках заробтку кім толькі не быў, за што толькі не браўся і чаго толькі не перарабіў ён у гэтыя гады! Ён пісаў фельетоны прозай і вершамі, працаваў грузчыкам, спяваў у царкоўным хоры, іграў на сцэне, працаваў на заводзе, працаваў землемерам, вывучаў урачэбную справу, рыбачыў у Балаклаве... Жыццёвы шлях — дарэчы, такі, як і ў многіх рускіх пісьменнікаў.

Купрын любіў жыццё, яно захапляла яго, і цікаваць і прага яго да жыцця была бязмерная: «Далібог, — запэўняў ён словамі Платонава з аповесці «Яма», — я хацеў бы на некалькі дзён зрабіцца канём, раслінаю або рыбай, ці пабыць жанчынаю і адчуць роды; я хацеў бы пажыць унутраным жыццём і паглядзець на свет вачыма кожнага чалавека, якога я толькі страчаю».

Як Тургенева, як Чэхава — Купрына можна чытаць, раскідваючы наўздагад любую старонку любога яго тома. І цяжка адарвацца, каб вярнуцца да пачатку.

Нагадаем яго чароўную аповесць «Алеся» і яе гераіню прыгажуню Алеся, здаецца, самой прыродай створаную кветку нямудрага, няхітрага балотнага палескага кутка... Колькі абаяльнасці ў гэтым вобразе, якая глыбіня і чысціня пачуццяў. І якая гармонія, якое арганічнае з'яднанне з самой

Да 90-годдзя

з дня нараджэння

прыродай, напісанай пісьменнікам з такім жа замілаваннем і цяплом, як напісаны і вобраз Алеся.

Нагадаем «Паядынак» Купрына. З'яўленне гэтай аповесці ў друку зрабіла ўражанне выбуху бомбы. Ішоў 1905 год. Яшчэ не высахлі слёзы па бязмерных ахвярах руска-японскай вайны. І раптам — такой выкрывальнай сілы твор, такая адкрытая праўда пра царскую армію і яе вярхушку — афіцэрства. «Паядынак» не толькі прынёс славу пісьменніку, ён напалохаў «уладатрымальнікаў».

І як вынік — пісьменнік Купрын быў высланы з Севастополя «заадам І. Н. Някляева за публічнае чытанне свайго апавядання «Паядынак»... І яшчэ раз, як вынік: «справа павінна была слухацца ў Сімферопальскім Акруговым Судзе»...

Купрын напісаў аповесць «Малох» — твор, у якім ён выкрываў кроважэрнасць капіталізму і страшэнна цяжкі лёс рабочага класа. У аповесці «Яма» ён паказаў увесь жах і жудасць такога сацыяльнага зла, як прастытуцыя.

Людзям працы, людзям суролага лёсу — рыбакам — Купрын прысвяціў цыкл сваіх цудоўных нарысаў «Лістрыгоны». А якімі чыстымі і духмянымі творамі апеў Купрын каханне: «Гранатавы браслет», «Суламіф», «Алеся»...

Пра Купрына цяжка сказаць: «Гэта ў яго добра, гэта кепска. Гэта цікава, а гэтага не хочацца чытаць»...

У Купрына кожная рэч — новы свет фарбаў, пачуццяў, падзей... Свет гэты ў пісьменніка вельмі багаты і разнастайны. І ўводзіць пісьменнік чытача ў свой свет з павагай і любоўю да чалавека, да жыцця.

У гэтым і заключаецца сіла яго цудоўнага таленту.

Е. СІЛІНА.

Міхась МАШАРА

РАСТАННЕ

Кулікі засвіталі ў чаротах,
заглянула зара праз акно.
Заламаныя рукі пяшчотай
абвілі маю шыю вянком.

Перажытае ўстала нанова...
Пад акном штось шаптала лісцё...
Я не мог адшукаць ніяк слова,
каб сказаць на растанні усё.

А сказаць так хацелася многа:
што вярнуся... што буду любіць...
што чакай... што глядзі на дарогу,
калі ліст пад акном зашуміць.

І без слоў мы прайшлі за вароты,
ты без слёз абняла яшчэ раз.
Кулікі прасвіталі ў чаротах
развітальную песню для нас.

Праўда аб «святых» і іх «нятленных» мошчах

1910 год, майскі сонечны дзень. Па шасэ да Полацка рухаецца людское мора, якое стракаціць мноствам абразоў, харугваў, кветак. Уперадзе ідуць сотні вышэйшых духоўных асоб у царкоўным убранні з парчы і шоўку, на галовах іх — мітры са ззяючымі брыльянтамі, на грудзях — залатыя крыжы. Услед за імі ідуць дзесяткі хораў, якія па чарзе выконваюць царкоўныя песнапенні. На спецыяльным катафалку прадстаўнікі духавенства нясуць «мошчы Еўфрасінні». За ім ідзе «воінства Хрыстова» — свяшчэннікі, дыяканы, протадыяканы, манахі і манахіні ў чорным адзенні. Ззаду ідуць веруючыя. Сярод іх шмат жанчын. Некаторыя ідуць ад самога Кіева і іншых далёкіх месц «па абяцанню» ў надзеі выратаваць душу, вылычыцца ад хваробы.

Паабяцалі шасэ гарцуюць «ахоўнікі парадку» — конныя паліцэйскія, прыставы, спраўнікі. Каб стрымліваць напор натоўпу, раз-пораз узмахваюць нагайкамі. То там, то тут можна ўбачыць юродзівых, клікуш, жабракоў, гандляроў абразкамі «святой Еўфрасінні», крыжыкамі і «святой Евай». Працэсія час ад часу прыпыняецца для адпачынку. Грабніца ўстанаўліваецца на ўзвышаным месцы ў цэрквах. Але прабрацца да мошчаў нялёгка. Трэба затраціць шмат гадзін, праціскаючыся праз натоўп, каб нарэшце пачалаваць шклянкую накрыўку грабніцы. Многія адкрыта выказваюць сваё незадавальненне: аднаму націснулі бакі, другога ледзь не прыдушылі; падрана адзенне, зніклі грошы, а галоўнае — не атрымана доўгачаканага «вылячэння». Такіх веруючых духоўныя айцы навучаюць, што да мошчаў трэба прыкладвацца з верай у вылячэнне, класці вялікую ленту на труну святой.

Так апісваюць відавочцы перанясенне «мошчаў Еўфрасінні».

Хто ж такая Еўфрасіння і якая святасць яе мошчаў?

Імя Еўфрасінні, княжны Полацкай, сустракаецца ў летапісе XII стагоддзя. Еўфрасіння Полацкая (мірскае імя Прадслава) жыла з 1100 па 1173 год. Яна руская асветніца, ігумення Спасакага манастыра ў Полацку, дачка полацкага князя Георгія Усяславіча. Еўфрасіння заснавала два манастыры, якія служылі расадніцамі асветы ў Полацкім краі. Еўфрасіння Полацкая была шырока адукаваным для свайго часу чалавекам. Яна перакладала з грэчаскай мовы і перапісвала кнігі, падтрымлівала сувязь з Візантыяй, зрабіла падарожжа ў Іерусалім, дзе і памёрла.

Да перанясення ў Полацк так званыя «мошчы Еўфрасінні» знаходзіліся ў Кіева-Пячэрскай лаўры. Першыя звесткі аб Еўфрасінні сустракаюцца ў вопісе «святых» лаўры за 1745 год. Да таго часу ніякіх мошчаў Еўфрасінні ў Кіева-Пячэрскай лаўры не было.

У «жыцці» Еўфрасінні, складзеным манахамі лаўры ў 1858 годзе, сцвярджаецца, што яе астанкі былі перавезены з Палесціны ў Кіеў у 1187 годзе. Гэтая няўвязка, як і рад ускосных фактаў, наводзіць на думку, што «мошчы» Еўфрасінні былі сфабрыкаваны манахамі.

Толькі ў 1868 годзе ў лаўры сфабрыкаваны 122 «мошчаў святых». «Святых мошчы» нярэдка выклікалі ў наведвальнікаў падазрэнні. Былі спробы ўскрыць адзенне «мошчаў» і выявіць ашуканства. Такіх людзей манахі хапалі і прыцягвалі да адказнасці, абвінавачваючы ў «кашчунстве».

Култ «святых мошчаў» на працягу стагоддзяў быў сродкам распаўсюджвання сярод простых людзей цемры і рэлігійнага дурману.

Першымі «святymi» былі так званыя мучанікі, якія цярпелі і прынялі смерць ад «язычнікаў» за хрысціянскую веру. У лік святых царква залічвала патрыярхаў, пап, епіскапаў, князёў, цароў і багатых людзей. Цэлыя некаторыя з іх пасля смерці аб'яўляліся «мошчамі».

На Русі першымі святymi былі аб'яўлены сыны кіеўскага князя Уладзіміра — браты Барыс і Глеб, якія загінулі ў час міжусобнай барацьбы за княжацкі прастол. Духавенства стварыла легенду аб «нятленных мошчах» Барыса і Глеба, якія быццам бы здольны тварыць цуды. Але пасля ўскрыцця іх грабніц замест «нятленных мошчаў» былі знойдзены струхлелыя косці.

У пачатку XVII стагоддзя з'явіліся мошчы Ільі Мурамца, асобы негістарычнай. Гэтыя мошчы адначасова паказваліся і ў Кіева-Пячэрскай лаўры і ў горадзе Мураме. А мошчы наўгародскага епіскапа Феафіла адначасова

былі выстаўлены і ў Ноўгарадзе і ў Кіеве.

Каб падтрымаць сярод адсталай часткі насельніцтва рэлігійнасць, розныя цэрквы іншы раз фабрыкавалі і адкрывалі мошчы адных і тых жа «святых». Напрыклад, у «святога» Андрэя было пяць цел, шэсць галоў, семдзесят рук і ног. У «святой» Ганны былі два целы, восем галоў, шэсць рук.

Пасля паражэння царызму ў Крымскай вайне (1853—1856 гг.) урад паставіў пытанне аб перанясенні «мошчаў» Еўфрасінні Полацкай з Кіева-Пячэрскай лаўры ў горад

Мал. М. Гурло.

Полацк, у жаночы Спаскі манастыр. Але духавенства лаўры не згадзілася, і толькі ў 1861 годзе ў Полацк быў адпраўлен сярэдні палец правай рукі Еўфрасінні.

У гады рэакцыі зноў узнікла пытанне аб «мошчах» Еўфрасінні. На гэты раз Нікалай II асабіста загадаў перавезці «мошчы» поўнасю ў Полацк. Перад адпраўленнем яны былі абследаваны спецыяльнай камісіяй на чале з мітрапалітам Флавіянам. У акце запісана, што цела замуміфікавана, але галава аддзелена ад «мошчаў». Лаўрскія манахі аддзялілі яшчэ чатыры пальцы, каб пакінуць іх у лаўры як «святynю» і толькі вясной 1910 года «нятленыя мошчы» «святой» Еўфрасінні былі адпраўлены ў Полацк.

У 1922 годзе па патрабаванню працоўных былі ўскрыты «мошчы», якія знаходзіліся ў Кіева-Пячэрскай лаўры. Камісія ў прысутнасці прадстаўнікоў духавенства ўстанавіла, што толькі ў 33 грабніцах трупы былі ў значнай ступені муміфікаваны, у 14 — часткова муміфікаваны, а ў астатніх была выяўлена поўная фальсіфікацыя. Замест мошчаў знойдзены лялькі з ваты, залітыя воскам косці, злепкі галавы і г. д.

13 мая 1922 года ўскрылі «мошчы» Еўфрасінні. У склад камісіі ўваходзілі ўрачы, археолагі, духавенства, ігумення манастыра, манахіні, прадстаўнікі ад прафсаюзаў, воінскіх часцей, гараджан, сялян, прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый, карэспандэнт газеты «Известия». Акт аб ўскрыцці «мошчаў» захоўваецца ў Полацкім дзяржаўным музеі. У ім запісана, што замест «мошчаў» у грабніцы ляжалі рэшткі гнілых касцей, падпраўленыя дзе-нідзе нейкай масцікай. Яны былі загорнуты ў разнастайнае адзенне і вату. У заключэнне акта запісан зварот камісіі да народа не верыць больш векавому ашуканству духавенства. Пасля ўскрыцця «мошчы»

Еўфрасіні былі адпраўлены ў Віцебскі музей, дзе і знаходзіліся доўгі час.

Навука ўстанавіла два спосабы муміфікацыі трупам: натуральны і штучны. Трупы, пахаваныя ў скляпах і падвалах, у сухіх порыстых грунтах, дзе няма рэзкіх ваганняў тэмпературы, дзе няма ўмоў для развіцця гніласных мікробаў, не гніюць, а павольна высыхаюць, ператвараючыся ў муміі. Натуральнай муміфікацыі лепей паддаюцца худыя трупы і такіх людзей, якія не хварэлі інфекцыйнымі хваробамі.

Штучная муміфікацыя вядома з глыбокай старажытнасці. Егіпцяне даставалі з трупам мозг, вантробы і трымалі труп у саляным растворе. Затым поласці чэрапа, грудзей і жывата запаўнялі пахучымі і кансервіруючымі рэчывамі (смалой, нафтай і яе прадуктамі) і абкручвалі ў некалькі слаёў тонкімі бінтамі, якія не дапускаюць паветра.

СЕМІНАР ДЛЯ БАЦЬКОЎ

Патрабаваньне, але і наважэсаньне

Пытанні заахвочвання і пакарання дзяцей у сям'і хваляюць многіх бацькоў. Ад правільнага, разумнага іх вырашэння цалкам залежыць выхаванне характару дзіцяці.

Прыкладна выпадак, які быў у Докшыцкім раёне. Сярожа Б. — капрызны, спешчаны хлопчык. Усе яго дзеянні зводзіліся да паняццяў «хачу» і «не хачу». Адзіным заняткам, які яго захапляў, была работа ў школьнай сталернай майстэрні. Аднак аперацыі, якія патрабавалі цяжкасці і стараннасці, яму не ўдаваліся. Першая няўдача — і інструменты ляцелі набок: «Не ўмею», — заяўляў хлопчык. У адзін з такіх момантаў, калі Сярожа гатовы быў кінучь работу, настаўнік сказаў: «Падаруй гэтую рэч нашаму падшэфнаму дзіцячаму саду. Сёння ты стараўся, і

выйшла прыгожа». Хлопчык сумеўся і сказаў: «Калі ласка».

Потым Сярожу сталі даваць больш складаныя даручэнні: падрыхтаваць рабочыя месцы да заняткаў, дапамагчы дзяжурнаму навесці парад у класе. Яго заслугі адзначаліся пры іншых дзеях.

Змяніліся адносіны да Сярожы ў сям'і. Бацькі стараліся ўказаць дзіцяці на поспехі ў вучобе і працы, не захвальваючы яго. Характар Сярожы пачаў прыкметна паляпшацца.

А вось выпадак, які зрабіў адмоўны ўплыў на характар дзіцяці. Аднойчы класны кіраўнік заўважыў, што вучаніца 7 класа Ліда П. вельмі засмучаная. У чым прычына? У дзяўчынкі не ладзілася з рускай мовай. Але вось яна першы раз у жыцці напісала сачыненне на «добра» і, акрылёная ўдачай, спяшалася раскажаць пра гэта маці. Наталля Ільінічна, маці Ліды, была нечым раззлавана. Калі Ліда хацела падзяліцца сваёй радасцю, маці адказала: «не замінай!» і працягвала мыць пасуду. Ці добра зрабіла маці? Тлумачэнні лішнія. Пасля гэтага ўзнік разлад паміж маці і дачкой.

Калі дзіця адчувае, што яму давяраюць, бачаць у ім

Пазней у мэтах бальзаміравання трупаў пачалі ўводзіць у крованосныя сасуды антысептычныя рэчывы, як, напрыклад, крэазот, карбалавую кіслату, спірт, фармалін, сулему, гліцэрыну. Раствор распаўсюджваецца праз сценкі крованосных сасудаў па ўсіх тканках, і труп не гніе. Не выключана магчымасць, што манахі лаўры таксама карысталіся штучнымі спосабамі муміфікацыі трупаў, тым больш, што ў некаторых трупаў былі выдалены ўсе вантробы, што звычайна робіцца пры бальзаміраванні.

Рэлігійныя забавоны і прымхі, вера ў багоў, святых і іх «неўміручыя мошчы» — гэта шкодныя перажыткі далёкага і змрочнага мінулага. Барацьба з гэтымі перажыткамі ёсць барацьба за далейшы росквіт перадавой савецкай навукі, за перамогу марксісцка-ленінскага светапогляду, за перамогу камунізма ў нашай краіне.

В. АЗЕРНІКАЎ

Полацк.

Люда Дзісятнікава ў гэтым годзе закончыла 7 класаў 52 сярэдняй школы г. Мінска. У час летніх канікулаў яна адпачывала ў піянерскім лагеры «Сасновы бор» у Зялёным. А як толькі прыехала ў Мінск, адразу ж пабегла на школьны пляц, дзе вясной сваімі старанымі рукамі садзіла памідоры.

Памідоры сёлета выраслі добрыя. Вучні іх збіраюць і здаюць у дзіцячыя яслі Мінскага камбіната будматэрыялаў.

Фота М. Барсукова.

добрыя якасці, то яго старанне апраўдаць гэтае давер'е становіцца непахісным.

Трэба заахвочваць дзіця, калі яно ў трамваі або аўтобусе ўступіла месца старэйшаму, дапамагло на вуліцы дзядулю або малому, захацела дапамагчы маці або таварышу. Імкненне быць карысным і патрэбным таварышам і дарослым прайдзе ў звычай, а затым — у неабходнасць іменна так рабіць.

Дзіця мае свае абавязкі: прыбірае за сабой пасцель, рабочае месца, наводзіць парад у цацках. Пахваліце яго за стараннасць, аднак не залішне, бо пастаянная пахвала прыводзіць да зазнайства.

Заахвочванне выключае «подкуп» дзіцяці. Нельга абяцаць дзецям падарункі за добрыя паводзіны і вучобу.

Вельмі важна адзначыць добрыя справы, якія дзіця робіць па ўласнаму пачыну. Азелянілі школьны двор, зрабілі маскі для тэатра лялек, прыбралі пакой у адзінокай бабулі, наведальі ў бальніцы хворага таварыша, дапамаглі яму ў вучобе — такія дзіцячыя справы не павінны прайсці міма ўвагі дарослых.

Часам дзяцей можна выправіць, указваючы ім на добрыя ўчынкі блізкіх, любімых людзей, герояў прачытаных кніг, выклікаючы ў дзіцяці жаданне пераймаць іх прыклад. Неабходна толькі пазбягаць педантызму, настаўніцкага тону, высакамернасці, папрокаў у адрас дзіцяці. Гэта можа яго раззлаваць: «ну і няхай ён добры, а я заўсёды буду дрэнны! Добрыя мне надакучылі!»

Папрокі і натацыі не даюць станоўчых вынікаў. Патрэбна душэўная размова бацькоў з «вінаватым». За

шчырасць дзіця плаціць прызнаннем у зробленых учынках. Ласкавая ўсмішка, ківок галавы, словы «малайчына», «правільна», «добра» вельмі многа азначаюць для яго. Ад тону бацькоў у многім залежыць паслухмянасць дзіцяці.

«Трэба, — указвае А. С. Макаранка, — умець сказаць так, каб дзеці ў вашым слове адчувалі вашу волю, вашу культуру, вашу асобу... Некаторыя бацькі і педагогі дазваляюць сабе такую «раскошу», каб іх голас паказаў іх настрой. Гэта зусім недапушчальна. Настрой у вас можа быць якім хочаце, а голас у вас павінен быць сапраўдным, добрым, цвёрдым голасам».

Раздражнены тон часта прыводзіць да адмоўнага выніку. Гэта добра заўважыў яшчэ рускі педагог Лесгафт. Ён гаварыў, што калі на стол паставіць талерку з варэннем і строга забараніць чапаць яго, абяцаючы пакаранне ў выпадку непаслухмянасці, то дзіця ўсё-такі спакусіцца ласункам. Калі ж любячая маці сур'ёзна скажа, што нельга чапаць варэнне, то дзіця паслухмяна падпарадкуецца разумнаму патрабаванню.

У культурнай, здаровай і дружнай сям'і, дзе да дзяцей адносяцца любоўна, але патрабавальна і справядліва, амаль няма неабходнасці караць іх.

Нельга караць дзяцей пазбаўленнем яды. Ніна разбіла незнарок вазу. У пакаранне маці пазбавіла яе снедання. Караючы, не трэба забываць аб здароўі будучага грамадзяніна.

Фізічнае пакаранне дзяцей у сям'і недапушчальна. Часам пабоі выклікаюць страх,

часцей — злосць, упартасць, непавагу да бацькоў.

Вучаніца 9-га класа Галіна К. расказала, што маці ў парыве гневу часта біла яе. Галіна аддалілася ад маці, зненавідзела яе. Дзяўчынка адчула прыхільнасць да настаўніцы, давярала ёй свае патаемныя думкі, ганарылася тым, што ў сэрцы педагога знайшла сапраўдную мацярынскую любоў.

Фізічнае пакаранне псуе характар дзіцяці. Мудра гавораць народныя прыказкі: «палка не правіць, а ламае», «палка з двума канцамі». Ужываючы фізічнае пакаранне, бацькі падрываюць уласны аўтарытэт. Ударыць дзіця — гэта значыць прызнаць сваё бяссілле перад ім.

«Калі вы б'еце ваша дзіця, — пісаў А. С. Макаранка, — для яго гэта ва ўсякім выпадку трагедыя болю і крыўды... Хто вы такое? Перш за ўсё вы невыносна камічны, і, калі б не шкада было вашага дзіцяці, можна да слёз рагатаць, назіраючы ваша педагогічнае варварства».

Дзіця накідала смецця — няхай прыбрэ за сабой. Падарала паліто — зачырай яго, нагрубніў таварышу — не пойдзеш сёння ў кіно. Хіба гэта не форма пакарання для чулай душы дзіцяці!

Кожны канкрэтны выпадак патрабуе пэўных форм заахоўвання і пакаранняў. Галоўнае — справядлівая патрабавальнасць і павага да дзіцяці.

У выхаванні дзяцей вялікае значэнне мае ўзгодненасць патрабаванняў бацькоў. Тое, што сказала маці, — закон і для бацькі. Тое, што патрабаваў бацька, — закон для маці. У такіх сем'ях не ўзнікае нават думкі, што можна не выканаць указанняў бацькоў.

Нажаль, не ва ўсіх сем'ях бывае так, што бацька і маці маюць поўную дамоўленасць па пытаннях выхавання дзяцей. Нярэдка дзіця бывае сведкам разладу паміж бацькамі і маці з выпадку яго паводзін.

Бацька пакараў сына, пазбавіўшы яго магчымасці ісці на прагулку, а маці кажа: «Ідзі, сыночак, пагуляй». У такіх выпадках дзіця будзе прыстасоўвацца: з бацькам трэба маўкліва ва ўсім згаджацца, а маму можна ўпраціць, нават калі ты і не правы. Гэта выходзіць з дзіцяці раздвоенасць, бязладнасць і недысцыплінаванасць.

Галоўнае — быць пастаянным і справядлівым у сваіх патрабаваннях.

І. А. САКОВІЧ,
супрацоўнік Навукова-даследчага інстытута педагогікі.

Некалькі нарад МАЛАДЫМ МАЦІ

Вы хочаце, каб у вас нарадзілася здаровае і моцнае дзіця? Тады паклапаціцеся аб сваім і яго здароўі яшчэ ў часе цяжарнасці: выконвайце гігіенічны распарадак жыцця, рэгулярна наведвайце жаночую кансультацыю і райцеся з урачом, правільна харчуйцеся і абавязкова рабіце спецыяльную гімнастыку для цяжарных.

Пасля нараджэння дзіцяці правільна даглядайце яго, выконвайце рэжым харчавання, сну і гуляння, не забудзьцеся і пра гімнастыку для дзяцей.

Ва ўсе ўзроставыя перыяды загартоўвайце сваіх дзяцей. Памятайце, што паступовае загартоўванне — самы надзейны сродак супраць хвароб.

З самага ранняга ўзросту дайце дзецям магчымасць штодзённа займацца рухавымі гульнямі. У часе гульні дзіця пазнае навакольны свет і выпрацоўвае неабходныя навыкі рухаў.

АДВУЧАЙЦЕ ДЗЯЦЕЙ АД СМАКТАННЯ ПАЛЬЦАЎ!

Часам дзіця з ранняга маленства прывыкае смактаць пальцы. Гэтая непрыгожая і шкодная прывычка часта застаецца і ў пазнейшым узросце, калі дзеці, апрача таго, пачынаюць грызці пазногці і адкусваць іх краі.

Ад смактання пальцаў бывае няправільнае размяшчэнне зубоў. Адкусванне пазногцяў псуе іх і выклікае захворванні. Укладаючы пальцы ў рот, дзіця можа ўнесці туды яйкі глістоў і мікробы, якія з ежай трапляюць у страўнік і кішэчнік.

Каб пазбавіць маленькае дзіця ад гэтай непрыгожай і шкоднай прывычкі, раіцца змазваць пазногці растворам хініну, які горкі на смак.

Неабходна таксама змагацца супраць шкоднай прывычкі аблізваць губы. У некаторых дзяцей у часе сну выдзяляецца многа сліны. Ад гэтага можа ўзнікнуць запаленне чырвонай паласы губ. Каб папярэдзіць захворванне, трэба такім дзецям перад сном змазваць губы тлустым крэмам.

Заўсёды сачыце за паставай дзіцяці, дабывайцеся, каб яно правільна трымала сваё цела пры стаянні, хадзьбе і седзячы за сталом.

У любым узросце прывучайце дзяцей да строгага захаўвання правільнага рэжыму дня, інакш кажучы, да ўсталяванага парадку ў вучобе, рабоце, адпачынку, прыёме ежы і сну. Правільны рэжым жыцця — аснова здароўя.

Калі вашы дзеці пойдучы ў школу, сачыце, каб яны, рыхтуючы ўрокі дома, захоўвалі гігіену разумовай працы. Разумна арганізуйце гэтыя заняткі, уключайце ў іх фізкультурныя паўзы. Выходзіце ў сваіх дзяцей з малых год звычку да штодзённых фізічных практыкаванняў. Няхай яны робяць ранішняю зарадку, часта бываюць на прагулках, займаюцца фізкультурай.

Сябры на прагулцы.
Фотаэцюд М. Барсукова.

Не праходзьце міма

Сумны пейзаж позняй восені вельмі ўпрыгожваюць яркачырвоныя гронкі спелай рабіны. Доўга можна збіраць гэтыя познія ягады. Ім не страшны нават моцны мароз.

Плады рабіны — добрая крыніца вітамінаў С і Р, а таксама караціну, які ў нашым арганізме ператвараецца ў вітамін А. Зразаць плады трэба з пладаножкамі і лісцем. Тады яны лепш захоўваюцца. Рабіну ўжываюць у медыцыне як вітамінны сродак.

Але галоўнае яе ўжыванне — гэта на кухні. Сушаная і змолатая рабіна — вельмі добрая прыправа да хатніх пірагоў, пячэння: яна надае ім асабліва прыемны смак і пах. Сушаная і падсмажаная рабіна ідзе для прыгатавання «фруктовага» чаю. Гэта духмяны, смачны і прыгожы на выгляд напітак. Славіцца варэнне з рабіны. Добрыя з яе кісялі і кампоты.

З пладоў рабіны лёгка прыгатаваць жэле, мармелад. Нажаль, гэтая каштоўная ўласцівасць пладоў рабіны выкарыстоўваецца яшчэ недастаткова. А сакрэт прыгатавання гэтых карысных прадуктаў вельмі просты.

Вось, напрыклад, як прыгатаваць смачны мармелад. Вазьміце спелую рабіну, здыміце яе з пладаножак, прамыйце, пакладзіце ў каструлю, наліце крыху вады і разварыце. Затым разатрыце. 2 кг такога рабінавага шурэ праварыце, высыпце 1 кг цукру і пры няспынным памешванні варыце да загусцення. Гатовы мармелад трэба адразу разліць у слоікі.

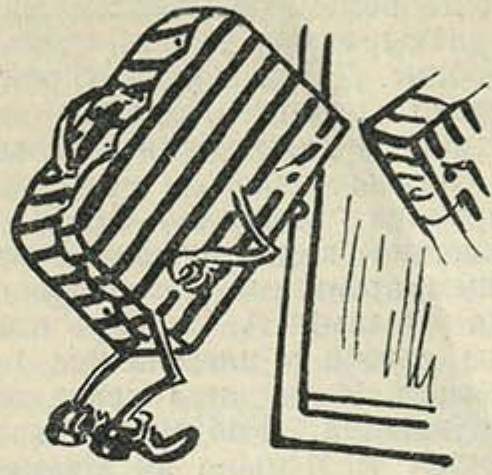
Не цяжка прыгатаваць і рабінавае жэле. Здыміце спелую рабіну, прамыйце яе і пакладзіце ў эмаліраваную пасуду. Плады заліце вадой і варыце да таго часу, пакуль рабіна пусціць сок. Працэдзіце праз марлю, сок, які адстаяўся, асцярожна зліце. На 2 л рабінавага соку трэба ўзяць 1,75 кг цукровага пяску і варыць, здымаючы ўвесь час пену, да загусцення. Гатовае жэле яшчэ ў гарачым выглядзе разліце ў невялікія, загадзя падрыхтаваныя слоікі.

Цікава, што дробнасечанае лісце рабіны дапамагае засцерагчы бульбу ад псавання. Звычайна на 1 цэнтнер бульбы, закладзенай для захоўвання, бяруць 300 г рабінавага лісця.

Асаблівай увагі для развядзення заслугуюць мічурынскія сарты рабіны: Дысертная, Лікёрная, Гранатная, Бурка.

БЫКАЎ Б. А.

Гэта карысна ведаць...

ЧАХОЛ НА ЧАМАДАН

Перш чым кроіць чахол, зрабіце выкрайку з паперы. Чамадан абгортваюць паперай, бакавыя кавалкі выразаюць, затым ніжнія бакавыя сценкі загінаюць угару і абразаюць ля края накрыўкі чамадана. Для ручкі робіцца выраз. Верхняя частка чахла накрыўкі павінна заходзіць на ніжнюю да пачатку ручкі. Выкрайка робіцца дакладна па чамадану. Перш чым кроіць, трэба памыць матэрыял, інакш пасля першага мыцця чахол збяжыцца. Матэрыял кроіць з запасам на швы.

Шыццё пачынаюць з таго, што выточваюць выраз для ручкі, затым сточваюць бакавыя швы, падшываючы краі рубцом не вузей двух сантыметраў. Калі матэрыял на падшыўку не хапае, то яе робяць з асобнага кавалка. На накрыўцы чахла абкіда-

юцца петлі, а на ніжняй частцы прышываюцца гузікі. Чахол можна аздобіць каляровым кантам або вышыўкай.

ЯК ЗНЯЦЬ ПЛЯМЫ АД ПЛЕСНІ

Плямы ад плесні на белых баваўняных, ільняных і шарсцяных тканінах замываюць вадой з мылам або парашком «Навіна», а потым адбеляваюць перакісам вадароду (1 сталовая ложка на літр вады) або нашатырным спіртам (1 чайная ложка на шклянку вады).

На шарсцяных і шаўковых тканінах рознай афарбоўкі, якія не рэкамендуецца кіпяціць, плямы выводзяць шкпінарам.

ЗАСЦЕРАГАЙЦЕ ЖЫЛЛЁ АД СЫРАСЦІ

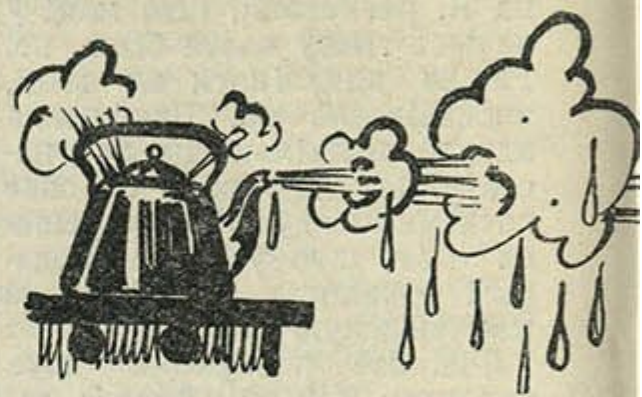
Сырасць часта з'яўляецца там, дзе парушаюць правілы эксплуатацыі жылля. На сценах і ў знадворных вуглах пры гэтым назіраюцца бела-вата-шэрыя або зеленаватыя плямы. Каб захаваць кватэру ад сырасці, трэба адмовіцца ад прыгатавання ежы, мыцця і сушкі бялізны ў пакоях, бо гэта выклікае выдзяленне вялікай колькасці вільгаці. Трохлітровая каструля

з варама выдзяляе за мінуту 8 грамаў, а за гадзіну 0,5 кілаграма вадзяной пары; выпарэнне вады з начовак плошчай 1,2 квадратнага метра дасягае 3,3 кілаграма ў гадзіну, а пры сушцы бялізны выпараецца кілаграм вады з кілаграма бялізны, уважанай у сухім стане. Пры мыцці або сушцы бялізны ў кватэрах адносна вільготнасць паветра можа дасягаць 90 працэнтаў і больш. Працяглая сырасць выклікае цяжкія захворванні — рэўматызм, катар верхніх дыхальных шляхоў.

Сырасць можа з'явіцца і ад заўчаснага засялення дома. У гэтым выпадку на сценах, асабліва знадворных, паяўляюцца вялікія белыя і жаўтаватыя плямы, якія зліваюцца паміж сабой.

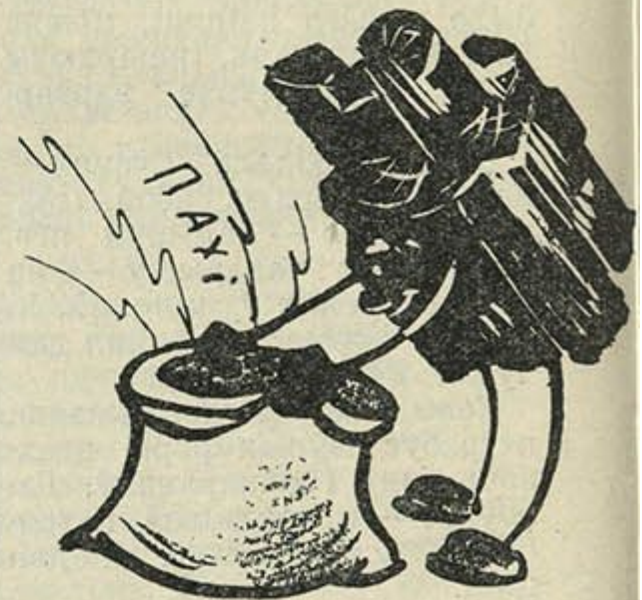
Адзін з самых радыкальных сродкаў барацьбы супраць сырасці ў жылых дамах — гэта правільнае правентыванне памяшканняў, асабліва ў спалучэнні з ўзмоцненым ацяпленнем (без рэзкіх ваганняў тэмпературы). Добра пабудаваны і абсталяваны дом пры дрэнным доглядзе можа стаць сырým, душным, брудным.

Часам халодныя сырыя сцены завешваюць дыванамі або застаўляюць мэбляй. Гэтага не трэба рабіць: калі да сцяны не будзе паступаць паветра, яна пачне плеснець.

ЯК ЗНІШЧЫЦЬ ПАХ

Непрыемны пах у халадзільніку або буфете можна знішчыць, паставіўшы туды на сподку крыху драўнянага вугалю (паглынальнік) або скрылькі цыбулі (стэрылізатар). А паху пры смажэнні можна пазбавіцца, калі спаліць яблычную або апельсінавую скуру.

Парады садаводам

Як дабіцца высокіх ураджаяў вішань

Каго з нашых хатніх гаспадынь не спакушаюць спелыя рубінавага колеру вішні, з якіх атрымліваецца цудоўнае варэнне! А хто адмовіцца ад вішнёвых сокаў і настоек! Шмат у каго на сядзібах растуць вішні, але не кожны год з іх збіраюць плады. Часта мае знаёмыя скардзяцца:

— У чым прычына? Сёлета так добра цвілі вішні, а плодуў няма.

Калі спытаеш такога садавода, чым і як ён угнойвае глебу пад плодовымі дрэвамі, то пачуеш адказ, што пад яблыню, ігрушу, а часам і пад сліву кладуць арганічныя і мінеральныя ўгнаенні, а вішнёвыя дрэвы нічым не падкормліваюць, не знішчаюць шкоднікаў на іх. А гэта галоўная прычына неўрадлівасці вішнёвых дрэў. Вось чаму на іх ападае квецень і завязь.

Раскажу пра свой дванаццацігадовы вопыт вырошчвання вішань. Я жыў у камунальным доме. У нашым садочку раслі пяць старых вішань, апечаных зімовымі маразамі гарачым веснавым сонцам. Я залячыў гэтыя раны, накладваючы сумесь гліны з каравякам, нігролу з вапнай або попелам. Неглыбокія раны аблідзінфікуючым растворам медна-

га купарвасу і замазваў маслянай фарбай або пластылінам. Апрача таго, я пасадзіў 15 маладых вішнёвых дрэў. Яны ўжо даюць плады, і з кожным годам ураджай павялічваецца.

Увосень пад усе плодовыя дрэвы я кладу мінеральныя ўгнаенні (суперфасфат, аміячную салетру, калійную соль, перыядычна фасфарытную мукку, крыху калчаданнага агарку). Пры адсутнасці калійнай солі бяру попел. Раз у 2—3 гады падкладаю пад дрэвы гной. Кожную зіму ўтоптваю пад дрэвамі снег. На снег кладу слой гною або торфу, попелу. За зіму набіраецца 3—4 такіх слаі, якія значна затрымліваюць распусканне пупышак на вішнёвых дрэвах, іх цвіценне. Гэта засцерагае квецень ад веснавых замаразкаў.

Дрэва за свой вегетацыйны перыяд паглынае з глебы да цэнтнера вільгаці. Мінулым летам даводзілася пад некаторыя вішні і іншыя плодовыя дрэвы выліваць па 20—30 вёдзер вады, каб выратаваць ад пажаўцення і засыхання. Вішнёвыя дрэвы, на якіх было 30—40—50 кілаграмаў вішань, увечары апырскваў халоднай вадой, і яны не пацярпелі ад засухі.

Вясною, да распускання пупышак

апырскваю вішнёвыя дрэвы эмульсіяй ДДТ. Каб знішчыць чорную тлю, ужываю нікацін-сульфат па 15 г на вядро вады. Па зялёнаму конусу, калі лісточкі яшчэ не распусціліся, апырскваю бардоскай вадкасцю і парыхскай зеленню.

За вясну, лета і восень 4—5 разоў падкормліваю вішнёвыя дрэвы рознымі ўгнаеннямі. Добрыя вынікі дала летась падкормка разведзеным у вадзе курыным памётам. (На адну частку памёту 10—15 частак вады). Пад больш дарослыя дрэвы я даў увосень перапрэлага курынага памёту, а сёлетняй вясной кожнае дрэва падкарміў аміячнай салетрай. Кожныя 3 гады капаю пад дрэвамі суцэльныя канавы паўметра шырынёй. Кладу туды гной, мінеральныя ўгнаенні і дадаю дусту ДДТ і гексахларану, каб у гнаі не заводзіліся мядзведкі, хрушчы і іншыя шкоднікі.

Каб засцерагчы дрэвы ад мурашак, абвязваю штамбы паясамі з саломы, карэнішчаў пырніку, ануч або паперы, перасыпанымі гексахларанам. Пасля кожнага дажджу падсыпаю яд. Дзякуючы клопатліваму догляду вішнёвыя дрэвы даюць штогод добры ўраджай.

А. КАЗІМІРАЎ,
садавод-аматар.

Адказы на пытанні чытачоў

Догляд скуры шыі

Многія жанчыны, нават калі яны клапаціліся даглядаюць твар, забываюць, што скуры шыі таксама патрэбна сістэматычная ўвага. Захаваць шыю гладкай, пругкай няцяжка. Перш за ўсё прывучыцеся трымаць галаву высока, не сутуліцца, спаць на плоскіх падушках. Вельмі карысна кожны дзень, калі вы мыеце шыю халоднай вадой з мылам, масіраваць яе, пагладжаючы зверху ўніз намыленымі рукамі.

Добра, калі штодзённа змазваць скуру тлустым крэмам. Яго можна прыгатаваць самім, змяшаўшы ланалін (адна частка) з алеем (чатыры часткі). Змазаную крэмам скуру масіруюць зверху ўніз 10—15 разоў, затым 3—5 мінут пакалачвайце з уеіх бакоў далоньмі або пальцамі. Друзлую скуру трэба пагла-

джаць у адваротным напрамку—знізу ўверх, ад падбародка да вушэй—і пакалачвайце толькі кончыкамі пальцаў, змазваючы перад масажам чыстым алеем.

Калі скура звисае, карысна адзін раз на тыдзень класці гарачы, а затым халодны кампрэс, мяняючы іх па 3 разы. Гарачы кампрэс трымайце 2—3 мінуты, халодны—2—3 секунды.

Для знішчэння маршчын, складак ужываюць масляны кампрэсы. Палоскі ваты прамочваюць падагрэтым персікавым, міндальным або сланечніковым маслам і абкручваюць вакол шыі, зверху пакрываюць сухім ручніком або шарсцяной хусткай. Масляны кампрэс трэба трымаць не менш паўгадзіны.

М. ПАЛІКАРПАВА,
урач.

Бародаўкі і іх лячэнне

Як вылечыць бародаўкі ў дзіцяці? З такім пытаннем звярнулася ў рэдакцыю чытачка Г. С. Казлоўцава з г. Талачыно. Выконваем яе просьбу.

Бародаўкі бываюць некалькіх відаў. Так званыя звычайныя бародаўкі—гэта сасочкападобныя разрастанні велічынёй ад прасянага зерня да гаршчыны і больш буйных памераў. Іх бывае пачаста пераважна на бакавых паверхнях пальцаў, а таксама на падэшвах, на тыльных паверхнях ступні і іншых месцах. Звычайныя бародаўкі найчасцей сустракаюцца ў дзяцей. Прычына іх узнікнення невядома. Вылечваюць іх прыпяканнем электрычнай іголкай (каагуляцыя). Прыпякаюць старыя бародаўкі, а маладзейшыя пасля гэтага часта знікаюць самі. Трэба, каб лячэнне праводзіў урач.

Бародаўкі востраканечныя або папіломы часцей за ўсё ўзнікаюць у вобласці палавых органаў. У неахайных людзей іх бывае вельмі многа. Прычынай, як відаць, з'яўляецца фільтруючыся вірус. Каб пазбавіцца ад папілом, трэба перш за ўсё трымаць цела ў чысціні. Пры пачатковых формах дапамагае прысыпка парашком Сабіны ў сумесі з квасцамі і паўтарахлорыстым жалезам пароху. Сумесь можна купіць у аптэцы. Бародаўкі хутка чарнеюць і адпадаюць.

Старэчыя бародаўкі—акруглыя або няправільнай формы, велічынёй з чачавіцу ўзвышэнні бураватага або чорнага колеру—з'яўляюцца звычайна ў пажылых людзей на тыле кісцей, на скронях, спіне, грудзях і іншых частках цела. Месцы, дзе ўзніклі такія бародаўкі, намыльваюць і потым праціраюць серна-саліцылавай маззю.

На першай старонцы вкладки—заслужаная настаўніца школы БССР А. У. Пятровіч.

На чацвёртай—нацюрморт мастачкі Раісы Кудрэвіч.

Як лячыць гастрит і кішэчныя захворванні

А. Куціцкі з Пліскага раёна пытае, як лячыць гастрит і кішэчныя захворванні. Ніжэй друкуем адказ на гэтае пытанне ўрача А. Гофе.

Улетку і ўвосень, калі прадукты хутка псуецца, часта ўзнікаюць вострыя страўнікава-кішэчныя захворванні. Вострыя катары страўніка (гастрыты) і вострыя катары кішэчніка (каліты) выклікаюцца таксама ўжываннем вялікай колькасці алкагольных напіткаў. Здараюцца яны і пры вострых інфекцыях.

Па якіх прыкметах можна распазнаць гэтыя хваробы? Востры боль у падлыжачнай вобласці, адрыжка тухлым, моташнасць, ваніты, запор або панос, дрэнны пах з рота. Часцей за ўсё гэта суправаджаецца павышэннем тэмпературы, азнобам. Язык пакрываецца густым белым налётам.

Правільнае лячэнне ў першыя дні захворвання дае хуткі эфект. Тут патрэбна вялікая ўвага. Пры няправільным лячэнні хвароба можа стаць хранічнай.

Пры ванітах неабходна прамываць страўнік цёплай вадой з прымешкай марганцава-кіслага калію (2—3 крупіны на шклянку вады). Трэба прымусяць хворага выпіць не менш 6—8 шклянак вады, а затым ачысціць кішэчнік, даўшы слабительнае або паставіўшы ачышчальную клізму. Пры моцных болях кладуць грэлку на живот, даюць болепатольныя сродкі—салол з беладонай, у больш цяжкіх выпадках ужываюць ін'екцыі больш моцных болепатольных сродкаў (морфій, пантапон, прамедол, атрапін), па прызначэнню ўрача. Абавязкова трэба, каб хворы ляжаў у пасцелі, асабліва першыя два дні і нічога не еў на працягу першых сутак, а пасля захоўваў дыету. У лёгкіх выпадках хворых трымаюць на дыеце некалькі дзён, а ў цяжэйшых выпадках—каля месяца. У першыя два дні трэба ўстрымацца ад усякай ежы і рэзка абмежаваць піццё. З другога або трэцяга дня хвораму даюць пакрыху вадку або чай з лімонам, нятлусты булён з жаўтком, слізкісты суп з маслам, смятанку, сухары. З другога тыдня пераходзяць на варанае сечанае мяса, кнелі са свежай рыбы, тварог.

Каб папярэдзіць гэтыя захворванні, ахоўвайце прадукты ад псавання. Не пакідайце вараную ежу на заўтра, трымайце пасуду ў абсалютнай чысціні, зяленіва і фрукты перад ужываннем мойце гарачай вадой. Знішчайце мух: яны разносяць інфекцыю. Не піце сырой вады, перад ядой старанна мойце рукі гарачай вадой з мылам.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 8

Па гарызанталі: 5. Расіні. 6. Глезас 10. Цэлебес. 12. Каратау. 14. Тарту. 16. Кальман. 17. Бандунг. 18. Брузжак. 19. Сэкі. 22. Узда. 23. Ганалес. 26. Нікацін. 28. «Рубін». 30. Асілак. 31. Маз. 32. «Суліко». 34. Палон. 37. Акведук. 38. Кабатаж. 40. Удод. 42. «Аўгі». 44. Сталца. 46. Бажэнаў. 47. Забелін. 48. Нігер. 49. Харужая. 51. Нажоўка. 53. Страфа. 54. Крошын.

Па вертыкалі: 1. Магелан. 2. Філе. 3. Лета. 4. Лагпат. 7. Дэльвіг. 8. Бяроза. 9. Накдаун. 11. Старцер. 12. Курагін. 13. Марэна. 15. Гнедаў. 20. «Салавей». 21. Гатунак. 24. Аміак. 25. Сумак. 26. Нізак. 27. Ізіда. 29. Бал. 33. Мадрас. 34. Пустыня. 35. Накцюрн. 36. Магній. 37. Адрэзак. 39. Жалейка. 41. Алігер. 43. Капуста. 45. Шапорын. 50. Адан. 52. Азон.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА.

АТ 10399

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

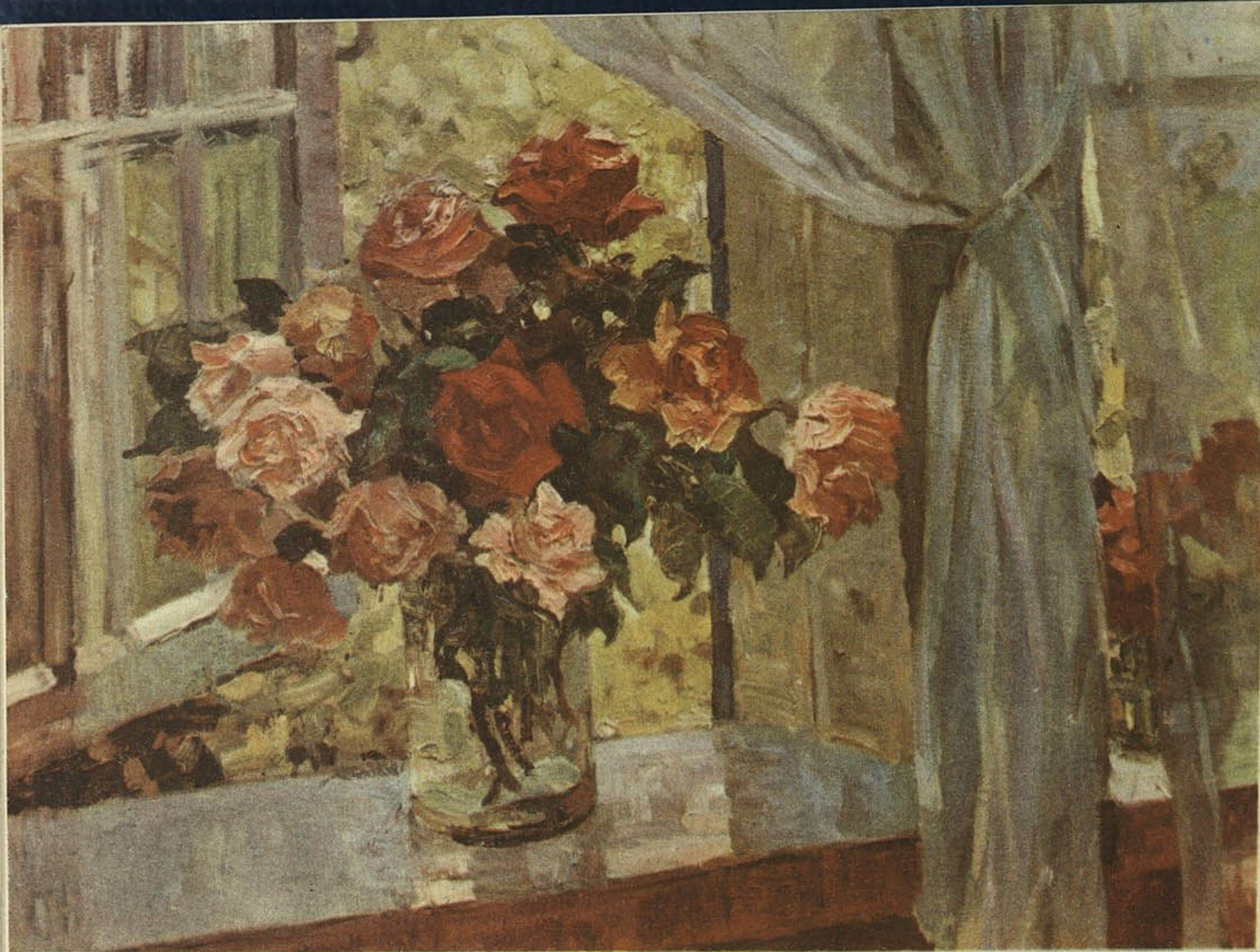
Падпісана да друку 3/IX 60 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77.

Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 196135 экз. Зак. 627.

НАЦЮРМОРТ

Мастак Раіса Кудрэвіч.

РАДАСЦЬ

За грошы радасць не купляюць,
Але, спытаўшы пра цану,
Я ў хлапчукоў, што справу знаюць,
Купіла ўсё ж такі адну...

Яна на спрытнай ножцы колкай,
Стаіць у слоіку шкляным
І нікне белаю наголкай
У абрамленні лісцяным.

Пры ёй у стосікі пасталі
Блакноты, кніжкі на сталі.
Пад ёй, калі яго паспалі,
Стары настольнік пабялеў.

І нават пчолка, што ўляцела
На пах духмяны у пакой,
Не супраць радасці такой!..

Еўдакія ЛОСЬ